

MUSEUM NORDSJÆLLAND

Årsberetning 2018

Indhold

Indledning	4
Museets drift	5
Forvaltning af museumsloven	7
Arkæologiske undersøgelser	8
Arkæologiske undersøgelser i Allerød Kommune	9
Arkæologiske undersøgelser i Fredensborg Kommune	10
Arkæologiske undersøgelser i Furesø Kommune.....	11
Arkæologiske undersøgelser i Gribskov Kommune.....	11
Arkæologiske undersøgelser i Halsnæs Kommune	15
Arkæologiske undersøgelser i Helsingør Kommune	17
Arkæologiske undersøgelser i Hillerød Kommune	19
Arkæologiske undersøgelser i Hørsholm Kommune.....	26
Arkæologiske undersøgelser i Rudersdal Kommune.....	26
Nyere tid – forvaltning af museumsloven, indsamling og registrering	27
Sagsbehandling i Allerød Kommune	27
Sagsbehandling i Fredensborg Kommune.....	28
Sagsbehandling i Gribskov Kommune	28
Sagsbehandling i Hillerød Kommune	28
Sagsbehandling i Hørsholm Kommune	30
Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland.....	30
Indsamling	30
Registrering.....	33
Lokalarkiverne	34
Hørsholm Lokalarkiv	34
Arkivet i Hillerød	36
Gribskov Arkiv.....	36
Samlinger, magasiner og udstillingslokaler	37
Samlinger	37
Magasiner	37
Udstillinger.....	38
Forskning	40
Arkæologi.....	40
Nyere Tid	42
Formidling	43
Udstillinger.....	44
Markeder, museumsdage og andre arrangementer.....	46
Arbejdende værksteder	52
Foredrag og ture.....	52
Anden formidling	53
Skoletjenesten	53

Hjemmeside og sociale medier.....	56
Publikationer.....	56

Indledning

Museum Nordsjælland opstod den 1. januar 2014 som en fusion af de kulturhistoriske museer i Gribskov, Hillerød og Hørsholm, så dette er beretningen om museets femte leveår. Årsberetningen giver et overblik over museets arbejde med "de fem museumssøjler": indsamling/udgravninger, registrering, bevaring, forskning og formidling. Beretningen indeholder udvalgte statistiske oplysninger, yderligere oplysninger kan ses i museets indberetning til Slots- og Kulturstyrelsens rapport "Danske Museer i Tal" og i museets årsregnskab, der fra engang i juni måned kan downloades fra museets hjemmeside museumns.dk. På hjemmesiden findes også oplysninger om museets medarbejderstab, ledelse og bestyrelse, ligesom alle udstillingssteder og deres åbningstider er omtalt her.

Museet retter en stor tak til sine mange samarbejdspartnere. En særlig tak skal lyde til de mange foreninger og frivillige, som støtter vores arbejde: Fyrlauget, Gilleleje og Omegns Museumsforening, Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn, Nordsjællands Museumsforening, Pibe Møllelaug, Ramløse Mølleforening, seniorsmedene fra Metal Nordsjælland, trykkerne på Grafisk Museum, Vilhelms Skibslaug og ikke mindst de mange frivillige, som deltager i arkæologiske udgravninger, hjælper til med udstillinger, registrerer museumsgenstande eller ordner billeder og arkivalier på museerne og i lokalarkiverne, passer Æbelholt Klosterhave og hjælper til på klostermarkedet og julemarkederne.

Årsberetningen er udarbejdet af museets medarbejdere og ledelse. Tak for jeres indsats – både den, I har ydet til denne beretning, og den, I leverer i hverdagen.

Ole Lass Jensen
museumsdirektør

Museets drift

Drift og resurser

Museets økonomiske grundlag har været nogenlunde stabilt de sidste år med samlede indtægter på 25-26 mio. kr. Indtægterne omfatter både de kommunale og statslige tilskud og indtægter fra eksterne opgaver, først og fremmest arkæologiske udgravninger. Men vi mærker nedskæringen af statstilskuddet med 2 % årligt, for beløbet summer jo pænt op gennem årene.

Pr. 31. december 2018 havde museet 36 fastansatte og 20 timelønnede medarbejdere foruden et vekslende antal projektansatte, der især er tilknyttet det arkæologiske område. Mange fastansatte har deltidsstillinger, så de faste stillinger udgør kun ca. 26 årsværk.

Museet har mange frivillige tilknyttet, og uden dem ville mange opgaver slet ikke kunne gennemføres. De frivillige udfører især registreringsopgaver inden for nyere tid, de deltager i det praktiske arbejde med udstillinger, og de deltager ikke mindst på museets forskellige markedsdage og som kustoder eller "arbejdende håndværkere" på nogle af udstillingsstederne.

Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering af museet

Museum Nordsjælland er i en kvalitetsvurderingsproces, som blev indledt i 2018, hvor styrelsen indsamlede information om museets drift og faglige arbejde. Det dannede baggrund for et besøg af styrelsens konsulenter i maj, hvor museets kontorer, udstillinger, magasiner m.v. blev besøgt, hvorefter der var dialogmøde med museets ledelse og repræsentanter fra bestyrelsen. I august modtog museet styrelsens kvalitetsvurderingsrapport, som overordnet konkluderer:

"Det er Slots- og Kulturstyrelsens samlede vurdering, at Museum Nordsjællands opgavevaretagelse er tilfredsstillende.

Museet har fulgt tilfredsstillende op på de fleste af de forhold, der blev påpeget ved kvalitetsvurderingerne af de tidligere selvstændige museer i 2005 og 2011. Fusionen og den efterfølgende udvikling har løst en række af de tidligere udfordringer, og har i et vist omfang bidraget til et kvalitativt løft af den faglige opgavevaretagelse og til professionalisering af den samlede virksomhed.

Der er lagt betydelige ressourcer i fusionen og dens første strategiperiode 2015-18, herunder i udvikling af et strategisk grundlag, samlet strategi og handlingsplaner, flytninger, omorganiseringer samt etablering af en sammenhængende enhedsorganisation på tværs af de tidligere enheder med relevante strukturer og tværfaglige teams. Der er lagt et væsentligt arbejde i at skabe overblik over museets samlinger, afvikle uegnede magasiner, forbedre bevaringsforhold i udstillinger og på magasiner og udarbejde tilsynsrapporter. Sideløbende er der gennemført arkæologisk forskning og opretholdt arkæologisk virksomhed (kapitel 8 arbejde) på højt niveau, sket udvikling af museets undervisningstilbud, og på enkelte områder sket et kvalitativt løft af museets formidling. Endvidere har

museet engageret sig i forvaltningen og formidlingen af UNESCO verdensarvsområdet Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland.

Der er fortsat et potentiale for præcisering, konsolidering og udvikling af museets virksomhed og profil som det centrale kulturhistoriske museum i Nordsjælland. Nyere tids forskningen skal løftes, besøgssteder og udstillinger tilføres ny udvikling, samling og retning med et klart fokus på Nordsjællands særlige kulturhistorie. Der synes desuden at være behov for øget fokus på forretningsudvikling og egenindtjening. Større udviklingsprojekter særligt i Gilleleje og Hørsholm er under overvejelse. Museet står overfor en stor og ressourcekrævende opgave, der fordrer prioriteringer. Museet skal overveje, om noget må afvikles for at give rum og realistisk mulighed for den videre udvikling. Museet har i indeværende strategiperiode skabt et godt fundament og afsæt for den videre udvikling af museet. Arbejdet med udformning af ny strategi fra 2019 er igangsat.”

Museet har afleveret en handleplan til Slots- og Kulturstyrelsen, hvor der følges op på styrelsens bemærkninger. I december 2019 evalueres handleplanen, og dermed afsluttes kvalitetsvurderingsprocessen.

Forvaltning af museumsloven

Museet modtager og gennemgår alt offentliggjort planmateriale fra de kommuner, der udgør museets geografiske arbejdsområde, det vil sige kommuneplaner, lokalplaner, miljøplaner m.v.

Sagsbehandlingen er udgangspunktet for de fleste arkæologiske forundersøgelser og udgravninger og de faglige undersøgelser inden for nyere tid. Forvaltningen rummes i museumslovens kapitel 8, og i daglig tale kaldes området for "kapitel 8-arbejdet".

Museet dækker det arkæologiske arbejde i ni kommuner: Allerød, Furesø, Fredensborg, Gribskov, Halsnæs, Helsingør, Hillerød, Hørsholm og Rudersdal. Arbejdet vedrørende nyere tid varetages i Allerød, Fredensborg, Gribskov, Hillerød og Hørsholm kommuner. Museet er lokalarkiv for Hørsholm Kommune og indtil december 2018 tillige for Gribskov Kommune.

Som regel er museet tidligt inde i planprocessen, så f.eks. den arkæologiske vurdering af et areal allerede kan ske, mens planmaterialet udarbejdes. Kapitel 8-arbejdet handler bl.a. om at vurdere, hvorvidt kulturhistoriske interesser berøres i forbindelse med jord- og anlægsarbejder, eller når eksisterende bygninger skal ombygges eller nedrives. Vurderingerne har f.eks. betydning for, om der skal foretages arkæologiske undersøgelser, inden anlægsplaner føres ud i livet, eller om bygninger og kulturmiljøer skal dokumenteres, inden de forandres eller helt forsvinder. På nyere tids-området deltager museet derfor også i kommunernes almene bygningsregistrering og kortlægning af kulturmiljøer.

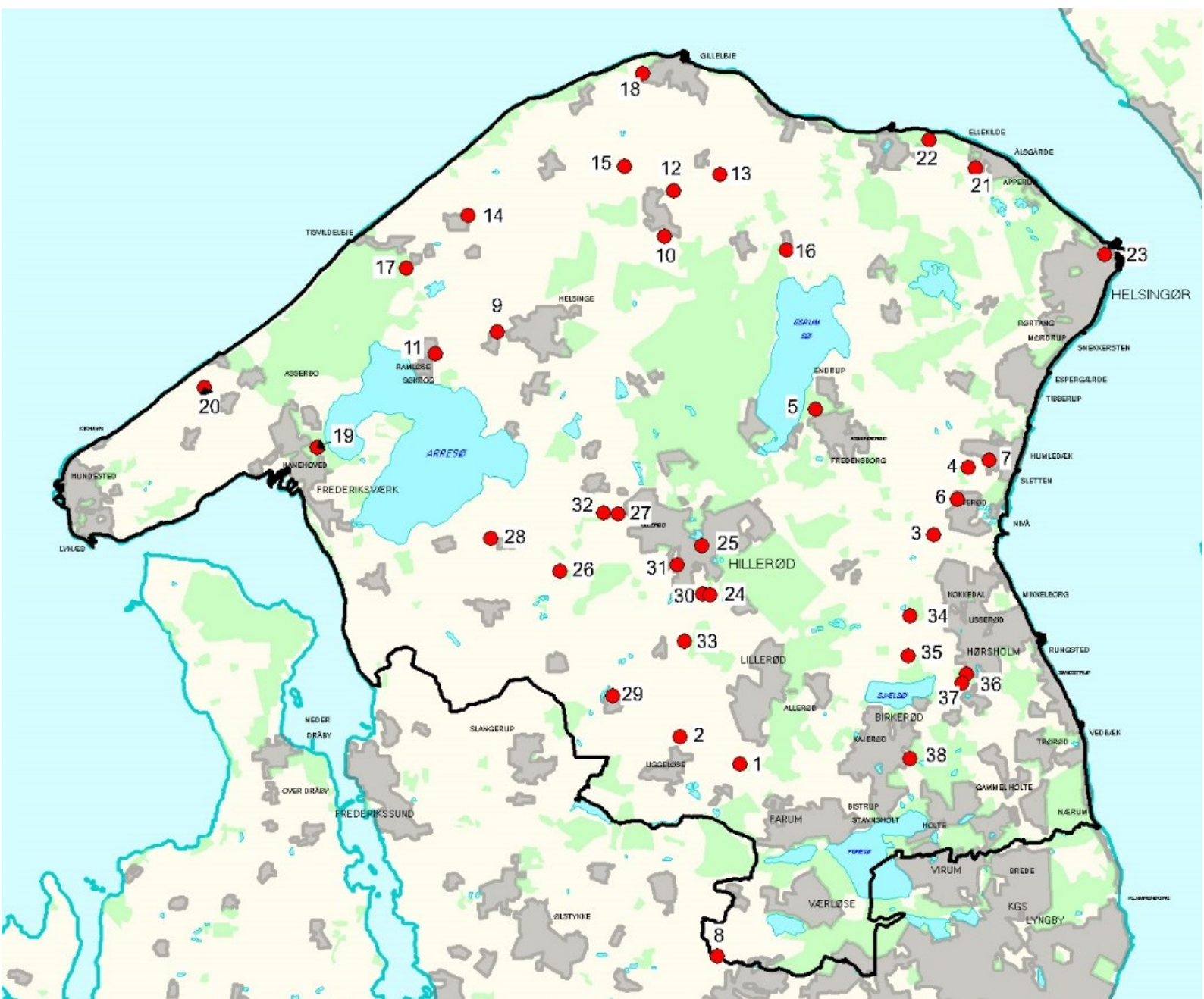
Museet modtager også oplysninger om alle byggesager og andre anlægsarbejder fra kommunerne, så derfor fylder sagsbehandling meget i museets daglige arbejde. I 2018 har museet bl.a. behandlet 39 lokalplaner og 8099 byggesager i relation til kulturhistoriske interesser. Det er kun et mindre antal byggesager, der ender med en egentlig sagsbehandling, men alt planmateriale og alle byggesager gennemgås. Antallet af lokalplaner og byggesager har været nogenlunde stabilt de seneste par år.

Sagsbehandlingen sker i et godt samarbejde med alle de ni kommuner, museet betjener. På det arkæologiske område bidrager alle kommunerne økonomisk til museets sagsbehandling.

De arkæologiske forundersøgelser og udgravninger og de faglige undersøgelser på nyere tids-området, der i 2018 blev udført i forbindelse med kapitel 8-arbejdet, er omtalt i de følgende to hovedafsnit.

Arkæologiske undersøgelser

I 2018 fortsatte udgravningsaktiviteten med at være spredt på flere kommuner i museets ansvarsområde. De største udgravninger fandt sted i Hillerød, Gribskov og Helsingør Kommuner. Boligudstykning var den største katalysator for arkæologiske forundersøgelser og udgravninger. Blandt årets udgravninger er det især værd at fremhæve kældre fra 1500-1600-tallet, som dukkede op i både Hillerød og Helsingør, et fund af uroksekranier og -knogler ved Søborg Sø, omfattende bopladser fra ældre jernalder ved Skibstrup og fiskegærder i Salpetermosen.

Kortet viser, hvor de arkæologiske undersøgelser fandt sted i 2018.

I 2018 foretog museet 29 forundersøgelser og 16 udgravninger. Det er et fald på hhv. 20 og 35 % i forhold til 2017, hvilket skyldes et fald i byggeaktiviteten. Der var ansat 10 eksterne arkæologer i vekslende perioder til at hjælpe med de mange undersøgelser. Undersøgelserne er alle omtalt kommunevis i det følgende, de vigtigste lidt mere udførligt. Alle lokaliteterne, hvor der er udført undersøgelser, er vist på ovenstående kort.

Arkæologiske undersøgelser i Allerød Kommune

Bopladsaffald fra yngre stenalder i lille lavning

I forbindelse med byggemodning udgravede museet i foråret et kulturlag fra bondestenalderen ved Farremosen vest for Allerød. Kulturlaget lå i en lille fugtig lavning og indeholdt bopladsaffald i form af keramik, flint og dårligt bevarede dyreknogler. De tilhørende huse fandt vi desværre ikke spor af, men de har højst sandsynligt ligget lige i nærheden. Pladsen skal føjes til rækken af bopladser fra tiden mellem omkring 3500 f.Kr. (TNII/MNI), som museet har udgravet i de senere år. (MNS50386 Farremosen II. Udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 1).

Udgravning ved Farremosen

Mere bopladsaffald fra yngre stenalder og masser af fine detektorfund

Forud for anlæggelse af grusgrav ved Kollerødvej 73 nær Lyngby foretog museet en arkæologisk forundersøgelse. Da de geologiske undersøgelser, som blev foretaget sideløbende med forundersøgelsen, viste, at det ikke umiddelbart kunne betale sig at indvinde grus i området, blev forundersøgelsen stoppet, før den var gjort færdig. Der er derfor kun undersøgt 4,5 hektar af det

samlede areal på omkring 7 hektar. Forundersøgelsen resulterede både i fundet af et kulturlag fra den tidlige bondestenalder og ca. 50 fine detektorfund fra yngre jernalder til tidlig middelalder i form af spænder, beslag, mønter og andet. Kulturlaget blev summarisk forundersøgt med udgravning af tre kvadratmeter, som viste, at der var tale om et ca. 20 cm tykt lag med keramik, flint og mange store sten.

(MNS50468 Maglebjerggård. Forundersøgelse betalt af bygherre. Kort nr. 2).

Arkæologiske undersøgelser i Fredensborg Kommune

Gammel landsby, men ingen fund

Forundersøgelse i landsbyen Vejenbrød, hvor der på en lille grund skulle bygges et hus. Vejenbrød kan i de skriftlige kilder dateres tilbage til 1516, men vi ville gerne have afklaret, om der har ligget en tidligere bebyggelse på stedet. Den ubebyggede grund gav mulighed for at få et kig ned i Vejenbrøds historie. Desværre viste det sig, at der på dette sted ikke var spor af tidligere aktiviteter, hvorfor søgegrøfterne blev tildækket og undersøgelsen afsluttet.

(MNS50458 Vejenbrødvej 55A. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 3).

Lovende område i Dageløkke, men heller ingen fund her

I forbindelse med anlæggelse af jordvarme og nybyggeri foretog museet en forundersøgelse i udkanten af Dageløkke. Selvom arealet lå i den oprindelige landsby, var der ingen fund under mulden.

(MNS50491 Dageløkkevej 55. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 4).

Fund fra Sparepenge ved Fredensborg Slotshave

I forbindelse med anlægsarbejde blev der over et par dage i august gennemført en lille undersøgelse i Fredensborg Slotshave. I plænen, langs vestsiden af Egeallé, blev der udgravet flere bygningssten, der var genbrugt som materiale ved anlæggelse af en afvandingskanal og/eller vejliste under Egeallé. Der

Stenkisten (tv.) og en af de ornamenterede sandsten, der muligvis stammer fra Sparepenge.

er tale om en velbygget konstruktion bestående af kantstillede sandstensblokke og med overliggere ligeledes af sandsten. Flere af stenene havde indhuggede ornamenters. Bedømt ud fra de dekorative elementer er det muligt, at de kasserede bygningsselementer stammer fra det kongelige lysthus Sparepenge i Hillerød, der blev nedrevet i slutningen af det 16. århundrede.

(MNS 50493 Fredensborg Slotshave, Egeallé. Udgravning betalt af museet. Kort nr. 5).

Overvågning af muldafrømning

Overvågning af muldafrømning til fjernvarme. Der fremkom ingen fund eller anlæg af arkæologisk interesse.

(MNS 50496 Damgårdsvej, Niverød. Overvågning betalt af museet. Kort nr. 6).

Gruber og kogegruber ved Humlebæk

I forbindelse med opførelse af nyt plejecenter ved Humlebæk blev museet involveret meget sent i sagen, hvilket gav lidt indledende problemstillinger, men da først disse var ryddet af vejen, kunne der gennemføres en forundersøgelse af den ca. 2 hektar store grund. Efterfølgende blev der udgravet diverse gruber og kogegruber fra yngre bronzealder eller ældre jernalder.

(MNS50504 Kromosegård. Forundersøgelse og udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 7).

Arkæologiske undersøgelser i Furesø Kommune

Kulturlag fra bondestenalderen ved Skatholm

I forbindelse med byggemodning i Sydlejren, en del af den tidligere Flyvestation Værløse, skulle der anlægges et LAR-anlæg (lokal afledning af regnvand) i den sydlige del af området. Forundersøgelsen, som var gennemført i 2017, dækkede et areal på 6000 m², hvoraf 3200 m² efterfølgende blev indstillet til udgravning. Der blev undersøgt to kulturlag, som var akkumuleret over én kontinuerlig periode i den tidlige bondestenalder (TNII). Der lev også registreret enkelte fund og anlæg fra andre perioder. Fundene fra kulturlaget tegner et billede af en længerevarende periode, hvor lokaliteten var blevet brugt som et arbejdsområde. De primære aktiviteter har bestået i bearbejdning af organiske materialer. Denne tolkning bygger på mængden af redskaber, der normalt knyttet til at bore, afglatte og tildanne træ og tak/gevir. Nogle af redskaberne, i form af tre skiveøkser og en skivekniv, var i miniatureudgave, som muligvis har været specialiserede redskaber. Enkelte redskaber skal dateres til den seneste del af bondestenalderen (senneolitikum), der kan ses som et indslag i forbindelse med den bebyggelse, der i 2016 blev udgravet 200 meter nord for Skatholm, lokaliteten Sydlejren (MNS50166).

(MNS50407 Skatholm. Udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 8).

Arkæologiske undersøgelser i Gribskov Kommune

Flere jernalderhuse ved Helsingø

Udgravning af jernalderboplads i forbindelse med en kommunal industrigrundsudstyknings. Der blev fundet to hustomter fra jernalderen, hvis nærmere datering og relation vil blive afklaret, når kulstof 14-dateringerne indkommer. Husene lå på en lang smal sandtange ud i et stort vådområde. I

tilknytning hertil blev der fundet en keramikrig grube, diverse kogestensgruber samt enkelte løsfundne genstande fra maglemosekultur og neolitikum.

(MNS50275 Helsing Tofte. Udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 9).

Den sidste bid af en lang elledning

Afslutning af overvågning af et 22 km langt højspændingsledningstracé fra Borup til Græsted. Sagen er omtalt i årsberetningen for 2017. I 2018 fremkom enkelte kogestensgruber, men ellers inden fund.

(MNS 50307 Græsted-Borup 50 kV el-ledning. Overvågning betalt af bygherre. Kort nr. 10).

Ramløse kan føres langt tilbage i tiden

Forundersøgelse af ca. 9,3 hektar forud for boligudstyknig i Ramløse. I søgegrøfterne fremkom to bopladsområder, henholdsvis felt 1 og 2, med huse og gruber fra yngre bronzealder og frem til yngre germansk jernalder. Bopladsområderne blev indstillet til regulær udgravning, som foregik fra september til december. Ved udgravningen af det sydlige felt 1 blev der fundet to langhuse, to økonomibygninger, to brønde, resterne af en dæksten fra en sløjfet stendysse, materialetagningsgruber, kogestensgruber og diverse andre anlæg. Bopladsen dateres umiddelbart til førromersk jernalder, men der er også fund fra yngre bronzealder.

Ved udgravningen af det nordlige felt 2 blev der fundet seks langhuse fra romersk jernalder / germansk jernalder. Desuden blev der fundet et hegnsforløb, gruber, kogestensgruber samt diverse anlæg, som alle kan dateres til jernalderen. Den umiddelbare tolkning af bopladsen er, at der har ligget en gårdsenhed i området, hvor husene er blevet udskiftet over tid.

(MNS50429 Ramløse Øst. Forundersøgelse og udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 11).

En skoleklasse besøger Ramløse-udgravningen

Urokser og en elg ved Søborg Sø

Museum Nordsjælland har undersøgt ca. 640 m² på en omtrent 11.000 år gammel lokalitet fra jægerstenalderen ved kanten af den tørlagte Søborg Sø. Udgravningen blev iværksat på baggrund af en forundersøgelse i 2017. Dengang blev der undersøgt et depotfund af våben, økser og spyd fra middelalderen. I samme område fremkom – meget overraskende – tildannet flint fra maglemosekulturen samt deponeringer af uroksekalve og rester af en elg. De økonomiske rammer tillod ikke en nærmere undersøgelse af stenaldermaterialet i 2017, hvorfor det var målet for udgravningen i 2018. Denne klargjorde, at der var tale om et udsmidslag på bredden af søen. Bevaringsforholdene var exceptionelt gode, hvorfor der var bevaret et væld af dyrekogler. Undersøgelsen påviste, at resterne af de to uroksekalve, i modsætning til de fleste øvrige fund, ikke var et resultat af almindeligt udsmid, men derimod en bevidst deponering.

Et andet spændende resultat af årets udgravning er, at elgkoglerne skal tilskrives et kildeoffer, som består af marvspaltede kæber og lemmekogler sammen med lystertænder (benspidser med modhager). Kulstof 14-dateringerne antydede, at der var en kronologisk forskel i deponeringerne af elgen og urokserne, og det blev bekræftet af de stratigrafiske iagttagelser i 2018. Der er således tale om flere faser på stedet.

(MNS50431 Fredbogård II. Udgravning betalt af Slots- og Kulturstyrelsen. Kort nr. 12).

På kanten af Søborg Sø

En mindre forundersøgelse på kanten af den tørlagte Søborg Sø forud for etableringen af jordvarmeanlæg afdækkede ingen fund eller anlæg. Arealet synes ellers at være oplagt for især bosættelser fra ældre stenalder.

(MNS50505 Toftevej 50, Søborg. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 13).

Et parti af den 11.000 år gamle boplads ved Søborg Sø afdækkes.

På den 11.000 år gamle boplads ved Søborg Sø blev der bl.a. fundet flere tilskårne benspidses med modhager (lystertænder), som har været brugt ved fiskeri med spyd.

Nedgravning af elledning førte til arkæologiske fund

Overvågning af muldafrømning på et 6,5 km langt tracé mellem Vejby og Helsingø. Navnlige omkring Laugø blev der fundet talrige bopladsspor i form af gruber og stolpehuller fra jernalderen. (MNS50463 Vejby-Helsingø 50 kV-elledning. Overvågning betalt af byherre. Kort nr. 14).

Gruber fra middelalderen og stald fra 1700-årene i Alme

Udgravning af parcelhusgrund i midten af den middelalderlige landsby. Der blev fundet en stenlagt grebning i to faser fra en stald på en 1700-tals gård samt diverse gruber fra middelalder og nyere tid. (MNS50478 Alme Bøgebjergvej. Udgravning betalt af byherre og Slots- og Kulturstyrelsen. Kort nr. 15).

Udgravning på Esum Kloster

Ved istandsættelse af Esum kloster havde byherren brug for at kunne understøtte en tæt tagkonstruktion. I den sammenhæng var det nødvendigt at frilægge en allerede udgravet kælder, således at man kunne støtte tagkonstruktionen på fast grund. Museet foretog en efterudgravning af kælderen og dokumenterede de forskellige faser af klosteret, som de så ud i kælderniveau. (MNS50513 Esum Klosters kælder. Udgravning betalt af byherren. Kort nr. 16).

Sommerhusgrund uden fund

En mindre forundersøgelse af en sommerhusgrund nær en vikingetidsgravplads resulterede ikke i fund eller anlæg fra tidligere tider. (MNS50477 Møllevej, Tisvilde. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 17).

Endnu en sommerhusgrund uden fund

Endnu en mindre forundersøgelse af en sommerhusgrund, denne gang nær Gilleleje. På trods af flere fund i nærområdet, fremkom der ingen fund.

(MNS50490 Sandager 37. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 18).

Detektorfund

Igen i år er der indkommet en større mængde danefæ fra Gribskov Kommune. I alt 443 genstande fordelt på 11 lokaliteter er indsendt til Danefæ-vurdering. Syv af lokaliteterne er gamle kendinger, som har leveret en masse fund gennem tiden, og fire er nye. Blandt de nye lokaliteter skiller især Hvilebækgård (MNS50507) syd for Annisse sig ud. Her er der fundet to fragmenter af et sværd fra bronzealderen, dragtspænder fra jernalderen og mønter fra middelalderen. Dertil kommer tre sølvbarrer, som måske hører til en samlet skattenedlæggelse

En anden af de nye lokaliteter er Kræmmergård II (MNS50499) ved Ramløse. Her er der fundet en fin guldring fra middelalderen.

Rent fundmæssigt dominerer de såkaldte borgerkrigsmønter materialet med i alt 418 fund, hvoraf de fleste stammer fra markerne ved Søborg (bl.a. MNS50051 og MNS50171) og voldstedet Hovgårds Pynt ved Arresøen (MNS50051).

Fingerring af guld - fundet med metaldetektor ved Ramløse

Arkæologiske undersøgelser i Halsnæs Kommune

Agatslibemøllen?

Fra skriftlige kilder ved man, at der blev anlagt en agatslibemølle langs kanalen ved Arresødal i 1728, som var i brug indtil 1746. I 1760'erne forsøgte man at genoplive møllen, men det blev ikke nogen succes. Herefter forsvinder møllen fra kilderne og den formodes at være nedlagt i 1760'erne. Siden er der blev spekuleret meget i, hvor møllen egentlig lå. Et forsøg med magnetometerkortlægning i 2007 øst for slusen ved Arresødal gav ingen resultater. I 2017 blev Industrimuseet Frederiks Værk opmærksom på, at der har ligget en nu forsvunden længe til et mindre hus vest for slusen.

Dimensionerne på længen og placeringen helt op ad kanalen ville passe fint med et muligt møllehus. I 2018 iværksatte museet, i samarbejde med Industrimuseet, en mindre forundersøgelse på et smalt område mellem en eksisterende grusvej og kanalen. Der blev desværre ikke påvist spor efter

agatslibning, men det kan skyldes, at vi kun kunne grave ca. 1,5 meter ned under eksisterende terræn. Gulvlagene til møllehuset skal sikkert findes yderligere 1-1,5 meter nede.
(MNS50519 Agatslibemøllen. Forundersøgelse betalt af museet og Industrimuseet. Kort nr. 19).

Grave på sommerhusgrund

Prøvegravning af sommerhusgrund ved Melby, hvor der på gamle kort var registreret tre gravhøje. Efterfølgende blev der udgravet to brandgrave. Den ene havde en bundbrolægning af sten, hvorpå den nu bortrånede kiste med de brændte knogler fra ligbålet har stået. To bronzeknapper med bevarede rester af bæltet fra den døde dragt daterer graven til overgangen mellem ældre og yngre bronzealder. Den anden grav var en brandpletgrav, hvor asken og knoglerne fra ligbålet er lagt i et gravet hul. Kulstof 14-dateringerne vil vise, om gravene er samtidige. Der var ikke bevaret rester af selve gravhøjen.

(MNS50495 Stjernebjerg, Melby. Forundersøgelse betalt af museet. Udgravning betalt af bygherre og Slots- og Kulturstyrelsen. Kort nr. 20).

Detektorfund

Også i år har markerne omkring Melby været genstand for intens detektorafsøgning. Især Melby Syd (MNS50509) har afkastet mange fund i form af mønter, beslag og fine spænder.

Bundbrolægning fra brandgrav fra bronzealderen udgravet på sommerhusgrunden ved Melby. På brolægningen har der stået en nu bortrånede kiste med de brændte knogler fra ligbålet

Arkæologiske undersøgelser i Helsingør Kommune

Et stort bopladskompleks med jernudvinding og en unik langoval struktur

Første etape i udgravningen af et stort bopladsområde, der primært stammer fra jernalderen. Den nu gennemførte del af undersøgelsen omfatter 15.000 m² og udgør ca. halvdelen, af det område, der skal udgraves. Undersøgelserne fortsætter i foråret 2019. Ved udgravningen er der fundet usædvanligt mange spor efter langhuse og tilhørende økonomibygninger. Den store bopladsaktivitet kommer også til udtryk i fundet af et stort antal affaldsgruber og enkelte brønde. Ud over et stort keramikmateriale er der også fremkommet jernslagget i mange af gruberne, hvilket vidner om en betydelig jernudvinding på stedet. Blandt de mest interessante iagttagelser på pladsen er en, for Nordsjælland, unik struktur bestående af en gravet grøft, hvori der har stået stolper. Grøften med stolper indhegner et langovalt område på omtrent 17 x 13 meter. I centrum af indhegningen har der stået en lille bygning med en usædvanlig kraftig stolpekonstruktion. Indhegningens og bygningens funktion er indtil videre ukendt, men komplekset skiller sig klart ud fra resten af bopladsen og må derfor formodes at have haft en særlig betydning og en særlig funktion.

(MNS50334 Skibstrup. Udgravning betalt af bygherrerne. Kort nr. 21).

Lerkar fra ældre jernalder udgravet på bopladsen ved Skibstrup.

Nyfunden gravhøj

Museet assisterede Slots- og Kulturstyrelsen med GPS-opmåling i forbindelse med restaureringen af nyfunden gravhøj i Hornbæk plantage, som var blevet berørt af privat gravearbejde. (MNS50382 Hornbæk Plantage. Registrering betalt af Slots- og Kulturstyrelsen. Kort nr. 22).

De sidste rester af en fin kælder lige uden for Helsingørs middelalderlige kerne

I forbindelse med renovering af Helsingør Byskole overvågede museet gravearbejdet i flere omgange. I september ramte gravemaskinen ned i de sidste rester af en stensat kælder fra 1600-årene. Museet fik bygherren til at standse arbejdet for en stund, således at der kunne gennemføres en udgravning af kældertomten. Kælderen var brolagt med bevarede små partier af lerklinede vægge, som var hvidkalkede. I nedbrydningslaget over kælderen blev der fundet mursten og tegl samt en større mængde af glaserede gulvfliser. Fundmaterialet indikerer, at kælderen har været anlagt i begyndelsen af 1600-tallet og formentligt opgivet i den sene del af samme århundrede. På ældre kort over området ses en enlig beliggende bygning uden for middelalderbyen. Vi formoder, at kælderen har hørt til denne bygning, som var et lysthus med dertil hørende have. (MNS50425 Helsingør Byskole. Forundersøgelse og udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 23).

Kælderen, der blev udgravet ved Helsingør Byskole, ses nederst i billedet.

Oldsagssamlinger

Museet har registreret to oldsagssamlinger fra egnen omkring Hellebæk. Samlingerne rummede hovedsageligt fund fra yngre stenalder, hvoraf en samling af forarbejdede til fladehuggede segl og dolke fra den sene del af perioden ser ud til at udgøre et samlet fund. (MNS50481 og MNS50482).

Detektorfund

Fra fiskerlejet Ræveleje (MNS50383) er der afleveret tre mønter fra 1500-1600-tallet, hvoraf især en fin sølvmark fra 1561 skal fremhæves. Fundene indikerer, at fiskerlejet har rummet flere bygninger end hidtil antaget.

Arkæologiske undersøgelser i Hillerød Kommune

De sidste undersøgelser ved sygehusbyggeriet i Salpetermosen

Anlægsarbejdet til det nye sygehus i Hillerød Syd er gået i gang, og maskinerne arbejder på de arealer, som museet har frigivet efter de arkæologiske undersøgelser, der fandt sted fra 2012 til 2016. Der kommer løbende nye undersøgelser til, når anlægsarbejdet går ud over de gamle feltgrænser, og dette skete også i sommeren 2018, hvor der syd for et allerede undersøgt område (MNS50343) skulle anlægges en kørevej.

Der blev foretaget en mindre forundersøgelse, som resulterede i fundet af et område med kogegruber, og et vådområde, der desværre stod under vand, så det ikke var muligt at undersøge det nærmere.

I forlængelse af undersøgelserne af én af jernalderbopladsene i Salpetermosen, MNS50010, blev der i sommeren 2018 foretaget en mindre undersøgelse lige vest for det udgravede felt i forbindelse med en længere rørføring, som skulle lægges uden for det allerede undersøgte område. Der blev foretaget en forundersøgelse i sommeren 2018, og ud fra resultaterne blev der udpeget tre mindre felter til videre undersøgelse. Udgravningen var begrænset af, at der på den østlige side af feltet var anlagt en stor grusvej, og på modsatte side var et lavt hegn, som ikke kunne flyttes. På trods af feltets begrænsede størrelse, lykkedes det alligevel at finde boplads spor, der kunne relateres til bopladsen fra romersk jernalder.

Ved undersøgelsen fremkom det sidste sæt tagbærende stolpehuller fra hus 22, som blev udgravet i 2013, samt et nyt hus (27) hvis forløb sandsynligvis fortsætter mod vest uden for udgravningsgrænsen. Derudover blev der registreret stolpehuller, gruber, kogegruber og den vestligste kant af et vådområde med både bearbejdet flint og keramik. Størstedelen af dette vådområde blev undersøgt i 2013 under j.nr. MNS50010.

(MNS50012 Salpetermosen Syd E3 og E5. Udgravningerne blev betalt af bygherren. Kort nr. 24).

Tre kældre fra 1500- og 1600-tallets Hillerød

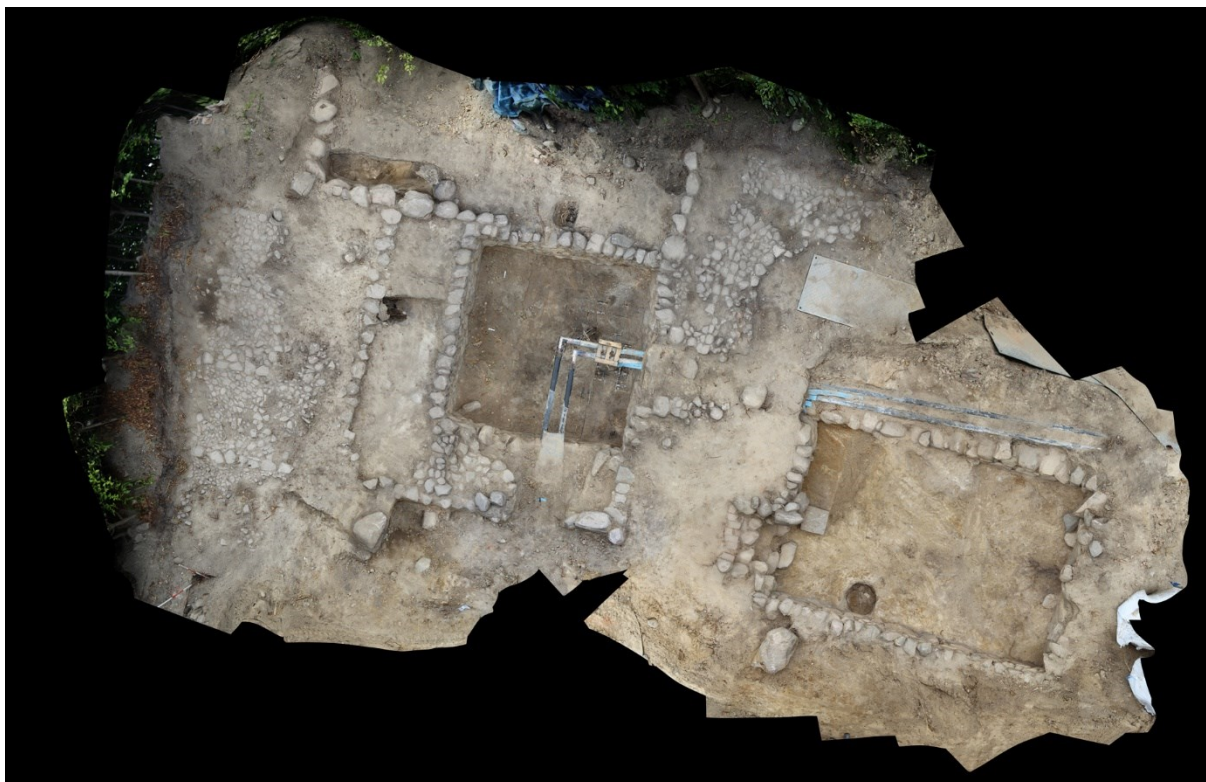
Forud for anlæggelse af ny sognegård til Hillerød Kirke foretog museet en forundersøgelse i 2014. Denne påviste bygningsrester gemt under græsplænen, som ligger vest for kirken ud mod Østergade. Der gik dog fire år, inden byggeprojektet skulle realiseres. Først i 2018 var bygherren klar til at gå videre, og museet blev sat i gang med en regulær udgravning af arealet.

Bemalet skår af tysk glaspokal fundet ved Hillerød Kirke.

Bygningsresterne viste sig at dække over tre stensatte kældre, syldstensfundamenter til huse, brolægninger, en større grøft og en latrin, hvilket var langt mere end antaget. Der har været to faser i bebyggelsen: I den ældste fase lå der en kælder og en latrin på den nordlige del af grunden, som var afgrænset af en større grøft, der løb langs med Østergade, som dengang hed Mørkegade. I den yngre fase blev alle disse anlæg nedlagt og tildækket, og der blev i stedet anlagt en ny bygård med to kældre, hvorover der lå bygninger. Omkring og mellem bygningerne blev der lagt brolægninger. Ved udgravningen blev der, med flittig hjælp fra amatørarkæologer, udgravet et stort genstandsmateriale bestående af keramik, glas og forskellige metalgenstande, samt et større knoglemateriale. Blandt de mere pudsige fund er to skår af en såkaldt Reichsadlerhumpen. Det er en pragtpokal af glas, der stammer fra de tyske områder. Pokalen hører til luksusgenstande, som man ville forvente at finde hos adlen og ikke på en bygård i Hillerød. Fundene daterer den ældste fase til slutningen af 1500-tallet og den yngste fase til begyndelsen af 1600-tallet.

(MNS50022 Hillerød Kirke. Udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 25).

Oversigtsbillede af kældre, syldsten og brolægninger ved Hillerød Kirke.

Rå mængder af detektorfund, men næsten ingen anlæg under mulden

I 2010 fandt ivrige detektorbrugere en større mængde fibler, mønter og andre metalfund fra yngre jernalder, vikingetid og middelalder på markerne nordøst for Harløse. I 2018 besluttede museet, at tiden var inde til at foretage en mindre forundersøgelse af den mark, som rummede den største koncentration af fund. I løbet af en formiddag i august blev der gravet spredte søgegrøfter, hvilket kun afdækkede meget spredte anlæg. Forklaringen på denne diskrepans mellem fund og anlæg må være, at fundene skal tilskrives en totalt nedpløjet bebyggelse, muligvis en forløber til den nuværende Harløse landsby.

(MNS50140 Harløsegård. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 26).

Mange fund i Ullerødbyen, men ikke på de nordligste tre hektar

Forundersøgelse af et tre hektar stort areal forud for byggemodning i forbindelse med byudvikling i Ullerødbyen Nord. Ved forundersøgelsen blev der ikke påvist spor af kulturhistorisk betydning.

(MNS50178 Ullerødbyen Nord E3. Forundersøgelse betalt af byggherre. Kort nr. 27).

Lille fundtom forundersøgelse

Mindre forundersøgelse hvor der blev gravet tre små søgegrøfter. Der fremkom ingen fund eller anlæg i grøfterne, og arealet kunne derfor samme dag frigives til anlægsarbejdet.

(MNS50389 Kornmarksskolen. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 28).

Fine gårde og en offermose fra yngre jernalder

Ved udgravningen blev der undersøgt en bebyggelse med fem gårde fra romersk og germansk jernalder. Gårdene bestod af både langhuse, mindre økonomibygninger og hegn. Der blev udgravet en række grubekomplekser, hvis primære funktion var at levere ler, og som efterfølgende blev brugt til affald. Affaldslagene indeholdt bl.a. smedeslagger, varmepåvirkede sten samt keramik fra romersk

Åbent hus på udgravningen ved Uvelse Nord.

jernalder, heriblandt skår af fodbægre. Affaldsgruberne på lokaliteten indeholdt desuden en del flintafslag. Derudover var der spredte kogegruber på hele bopladsområdet. Udgravningen omfattede endvidere en lavning med et kulturlag fra yngre stenalder. Fundene herfra omfatter bl.a. skraber, knive og et segl. Et andet lag, som overlejrede kulturlaget fra yngre stenalder, indeholdt 2500 lyse håndstore sten, der er deponeret som en del af kulden, formentligt i jernalderen. Dertil kommer et lerkar fra yngre bronzealder, en brønd samt etstensat anlæg af ukendt karakter. (MNS50411 Uvelse Nord. Udgravning betalt af bygherren. Kort nr. 29).

Fiskeplads fra bondestenalderen

Salpetermosen i Hillerød har igen i 2018 været omdrejningspunkt for arkæologiske undersøgelser, og nu kan der tilføjes endnu et særpræget fund til de øvrige: I den sydøstlige del af Salpetermosen blev der fundet en fiskeplads, som stammer fra den ældre del af bondestenalderen, dvs. ca. 3650 f.Kr. Dengang var der ikke en ikke mose, som i dag, men derimod en større sø med masser af fisk.

Der blev registreret lidt over 400 trægenstande, der bestod af tilspidsede pæle og pinde, et mindre stykke af en stammebåd, som var genbrugt i fiskesystemet samt et redskab af træ, hvis funktion endnu er ukendt. Ud over de mange trægenstande blev der fundet tre gedekranier, som sandsynligvis har

Fiskesystemet i Salpetermosen under udgravning. De gule træpinde er arkæologernes egen markering.

Tilspidset pind fra fiskesystemet i Salpetermosen.

været anvendt som madding. Selve fiskesystemerne eller fiskegærderne bestod af ca. 30 meter lange forløb af nedbankede, lodrette pæle, der var sat med ca. 0,5 – 1 meters mellemrum. Fiskegærderne er både sat fra bredden og ud i vandet og længere ude i søen parallelt med bredden. Derudover var der rester af et stisystem eller en platform bestående af kvas og mindre grene/træstammer, som blev holdt på plads af lodret nedbankede pæle.

(MNS50459 Salpetermosen Sydøst. Udgravning betalt af bygherren. Kort nr. 30).

Enkelte spor efter oldtiden ved Trollesminde

Forundersøgelse af et hektar stort areal forud for opførelse af daginstitution. Der blev registreret fire kogestensgruber samt få andre indikationer på aktivitet i området i oldtiden, bl.a. en mindre samling keramikskår i en lavning. Keramikken kan dateres til romersk jernalder. Anlæggenes karakter og bevaringsgrad, deres spredte beliggenhed og det lille antal foranledigede ikke yderligere udgravning.

(MNS50460 Trollesminde Øst. Forundersøgelse betalt af byherre. Kort nr. 31).

Vævevægt af ler fra udgravningen ved Alsønderup.

En "solitær" gård fra jernalderen ved Alsønderup

Forud for udstykning af grunde nær Alsønderup blev sporene af en gård fra ældre germansk jernalder udgravet. Gården bestod af et langhus og en mindre økonomibygning. De arkæologiske spor viste, at gården formentlig er opgivet efter en brand, idet der fandtes store mængder forkullede korn, trækul og brændt lerklining i de stolpehuller, hvori langhusets bærende konstruktion har stået.

På et tidspunkt i gårdens levetid, eller måske i forbindelse med rydningen af brandtomten, var en del brændt inventar blevet kasseret i et nærliggende vandløb. Heri blev fundet lerkar, en vævevægt, der vidner om fremstillingen af tekstiler, og en stor mængde brændt ler, som viste sig at stamme fra en ovn. Det var ikke muligt at afgøre, hvad ovnen har været anvendt til. Dog var der tydelige tegn på, at der var sket en overtænding, som havde smeltet ovnenes inderside og endt med at ødelægge den. (MNS50461 Baunetgården. Forundersøgelse og udgravning betalt af bygherre. Kort nr. 32).

Arkæologisk analyse af Hillerødmotorvejens forlængelse

I foråret har Museum Nordsjælland udarbejdet en arkæologiske analyse for Vejdirektoratet som en del af planlægningen forud for forlængelse af Hillerødmotorvejen på strækningen mellem Allerød og Isterødvejen.

Analysen omfatter en 15,3 km lang strækning på begge sider af Hillerødmotorvejens forlængelse. Den undersøgte korridor har en bredde på omtrent 100 meter. Formålet med analysen er at vurdere intensiteten og karakteren af jordfaste fortidsminder i anlægsområdet, så der derudfra kan udarbejdes en vejledning til gennemførelse af arkæologiske forundersøgelser.

Sammenfattende vurderes der at være risiko for en høj intensitet af fortidsminder i anlægsområdet. På bakker og bakkeplateauer forventes først og fremmest spor af bopladser og eventuelt grave fra sidste halvdel af bondestenalderen, yngre bronzealder, jernalder og vikingetid. I de lavtliggende områder, og på kanten af egentlige vådområder, kan der være risiko for at støde på bopladser og kulturlag fra bonde- og jægerstenalderen. I vådområderne er det desuden muligt at finde tørvegrave fra jernalderen samt udsmidslag fra jernalderens bopladser.

I analyserapporten er der opstillet en strategi for de arkæologiske forundersøgelser i anlægsområdet og budgetoverslag for de samlede arkæologiske forundersøgelser og for de samlede arkæologiske udgravninger. Budgetoverslagene for de arkæologiske udgravninger omfatter hhv. et minimumsbudget, et maksimumsbudget og et *mest sandsynligt* budget.

(MNS50462. Arkæologisk analyse af Hillerødmotorvejens forlængelse. Analyse betalt af bygherren. Kort nr. 33).

Detektorfund

Smørkilde Bakke (MNS50197), syd for Hillerød, har også i 2018 afkastet en større mængde detektorfund. Især borgerkrigsmønterne vælter op af jorden i store mængder, men der ses også andre genstandstyper, såsom spænder og beslag. Ved Sigerslevøster er der fundet syv fragmenter af et bronzesværd (MNS50503), som desværre var helt pløjet i stykker. Desuden er der fundet en arming af sølv fra vikingetiden, som hører sammen med Sigerslevøster-skattene, der blev udgravet i 1996.

Arming af sølv fra vikingetiden. Fundet ved Sigerslevøster. Armingen måler ca. 7 cm i diameter.

Arkæologiske undersøgelser i Hørsholm Kommune

En stor forhøjning uden fund

Ved Stasevangsvej 10 skulle der etableres et mindre jordvarmeanlæg i en hestefold. Anlægget skulle placeres på en stor flad bakke – en landskabstype som ofte rummer bosætninger fra bronzealder og jernalder. Der blev dog ikke fundet et eneste spor af fortidsminder på stedet, hvorfor søgegrøften blev tildækket straks efter endt forundersøgelse.

(MNS50473 Stasevangsvej 10. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 34).

Gravhøjen var der ikke

På Sportsefterskolen Sjælsølund skal man udvide med en sportshal. I den forbindelse blev der udført en lille forundersøgelse af den sydlige del af arealet, som lå op til en lille kuplet bakke. På bakken kunne der muligvis have ligget en lille gravhøj, og hvis det var tilfældet, kunne der være forskellige anlæg i forbindelse med gravhøjen. Der blev derfor gravet et par søgegrøfter, men de indeholdt ingen spor af fortidsminder. Hele arealet derfor hurtigt frigives til anlægsarbejdet.

(MNS50501 Sportsefterskolen Sjælsølund. Forundersøgelse betalt af bygherren og museet. Kort nr. 35).

Arkæologiske undersøgelser i Rudersdal Kommune

Træer er en udfordring for arkæologer

Forundersøgelse forud for byggeri af kontorbygning og tilhørende parkeringsplads i DTU Sciencepark. Ved kontorbygningen var jorden forurenede, og det var derfor ikke muligt at foretage en forundersøgelse på dette sted. Parkeringspladsen skulle etableres i et tætbevokset skovområde, hvor de fleste af træerne skulle bevares. Det gav mange udfordringer med at komme rundt med maskinen og finde steder, hvor der kunne lægges søgegrøfter, som ikke ødelagde træernes rødder. Der blev ikke fundet spor efter fortidige aktiviteter på stedet, hvorfor det blev frigivet til de videre anlægsarbejder.

(MNS50464 Venligheden. Forundersøgelse betalt af bygherre. Kort nr. 36).

Ingen fortid på fremtidsvej

Prøvegravning forud for anlæggelse af virksomhed. Der blev ikke fundet noget af kulturhistorisk interesse.

(MNS50497 Fremtidsvej, Hørsholm. Forundersøgelse betalt af bygherre. Kort nr. 37).

Endnu et jordvarmeanlæg i 2018, men stadig ingen oldtidsanlæg

Endnu en forundersøgelse i forbindelse med etableringen af et jordvarmeanlæg i en hestefold. Til trods for den – med arkæologiske øjne – gode beliggenhed på et fladt plateau med adgang til vådområder, var der ikke spor af fortidsminder i de to søgegrøfter, som blev gravet på stedet.

(MNS50498 Skovrødgård. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 38).

Nyere tid – forvaltning af museumsloven, indsamling og registrering

Afdelingen for nyere tid gennemgik i årets løb 4084 byggesager. Museet har indgivet høringsvar 34 gange, heraf er 13 indsigelser mod nedrivninger, hvoraf de fem er blevet fulgt, enten af den pågældende kommune eller tilbagetrukket af ansøgeren. Enkelte sager er endnu ikke er afgjort.

Sagsbehandling i Allerød Kommune

Fra Allerød Kommune er der gennemgået 695 byggesager. Gennemgangen har resulteret i seks indsigelser fra Museum Nordsjælland. Den mest markante sag omhandlede Lyngvej 198 – kendt som Fru Lunds Villa. Nedrivningssagen blev hyppigt omtalt i *Allerød Nyt* og *Frederiksborg Amts Avis*, hvor museet også indsendte flere indlæg. Borgernes og kulturinstitutioners modstand mod nedrivningen resulterede i, at Allerød Kommune trak deres nedrivningsgodkendelse tilbage, hvorved bygningen nu bevares. Samtidig udtalte Allerød Kommune, at man arbejder hen mod at udfærdige en SAVE-registrering af kommunens bevaringsværdige bygninger. I to andre tilfælde (Sortemosevej 18A og 18B samt Byagervej 8A og 8B) valgte kommunen, trods museets indsigelser, at godkende nedrivningsansøgningerne. I ét tilfælde (Tokkekøbvej 56) valgte kommunen at følge museets

Lyngvej 198 i Allerød – bedre kendt som Fru Lunds Villa – der har været genstand for stor debat.

anbefaling og afviste en nedrivningsansøgning. I et andet tilfælde (Tunet 1) trak ansøger nedrivningsansøgningen tilbage pga. Museum Nordsjællands indsigelse. Museum Nordsjælland gjorde også indsigelse mod nedrivningen af Tokkekøbvej 2. Der er endnu ikke truffet en afgørelse i denne sag.

Museum Nordsjælland har ligeledes vurderet de kulturhistoriske værdier i lokalplanerne for Allerød. Der har ikke været nogle kulturhistorisk nævneværdige plansager i kommunen i 2018. Dog har museet undersøgt og udtalt sig om de kulturhistoriske værdier i landskabet nord for Bastrup. Dette skete i forbindelse med en fredning af området.

Sagsbehandling i Fredensborg Kommune

I 2018 er omtrent 1175 byggesager gennemgået for Fredensborg Kommune. Derudover har museet gjort indsigelse mod to fredningsophævelser i Fredensborg bymidte på adresserne Passagen 4 og Christoffer Boecksvej 6. Ligeledes har museet gjort indsigelse mod to nedrivningsansøgninger, der ikke var i Fredensborg Kommunes søgelys pga. indtastningsfejl i kommunens ellers meget fint fungerende SAVE-register i en samlet lokalplan for alle kommunens bevaringsværdige bygninger.

Sagsbehandling i Gribskov Kommune

Der har i år været 1045 byggesager og 1032 olietanksager, dvs. sager om sløjfning eller etablering af olietanke. To sager har udløst en indsigelse. Det er sagen om Lille Dyrholmgaard, Fredensvej 22, Strand Esbønderup og Kildehøjgaard, Tisvildevej 18, Vejby. Lille Dyrholmgaard står desværre ikke til at redde, men museet har fået lov til at tage fotos af både in- og eksteriør.

Kildehøjgaard står heller ikke til at redde. Den skal vige pladsen for 62 nye rækkehuse. Museet har foreslået, at der i lokalplanen skulle tages hensyn til de bevaringsværdige kvaliteter set i lyset af gårdens historie og placering i landskabet. I den endelige lokalplan nr. 555.10 står der følgende om Kildehøjgaard: *"Det eksisterende husmandssted (Kildehøjgaard) ved Tisvildevej nr. 18 ligger indenfor lokalplanområdet og nedrives, da det ikke umiddelbart har bevaringsværdige kvaliteter."*

To sager er under observation. Det drejer sig om en påtænkt grusgrav ved Tegners Museum, Dronningmølle og om et muligt hotelbyggeri på Gilleleje Veststrand.

Sagsbehandling i Hillerød Kommune

Fra Hillerød kommune er 634 byggesager gennemgået. Af disse har Museum Nordsjælland udtalt sig om 21 byggesager. To af disse var indsigelser mod nedrivningsansøgninger: Carlsbergvej 26, 3400 Hillerød og Hostrupvej 1, 3400 Hillerød. Nedrivningen af Carlsbergvej 26, der også kendes som Hillerød Stations vandtårn, gennemførtes. Med hensyn til Hostrupvej 1 valgte Hillerød Kommune at følge museets anbefaling.

Af de yderligere 19 udtalelser skal nævnes tre. På Jagtstien 1, 3480 Fredensborg ansøgte om nedrivning af adressens bygninger. Museum Nordsjælland havde ingen indvendinger mod nedrivningen, men påpegede, at da bygningerne lå ud mod UNESCO verdensarvsområdet Parforcejagtlandskabet, var retningslinjerne for et nybyggeri restriktive. Ansøgeren valgte at trække nedrivningsansøgningen tilbage.

Pga. en uenighed om fortolkningen af en eksisterende bevarende lokalplan for Lille Lyngby udtalte Museum Nordsjælland sig om byens bevaringsværdier – navnlig i forhold til stråtage. Slutteligt har Museum Nordsjælland på foranledningen af en borgerhenvendelse udtalt sig om bevaringsværdierne for de arkitektonisk fine rækkehuse på Dyrehavevej 52-66, 3400 Hillerød.

Derudover har Museum Nordsjælland vurderet de kulturhistoriske værdier i flere lokalplaner for Hillerød Kommune. Særlig interessant er henholdsvis lokalplanen for Hildis Have (lokalplan 446) og lokalplanen for Markedspladsen (lokalplan 433). Med hensyn til lokalplanen for Hildis Have udtalte museet sig om de bevaringsværdige bygninger i lokalplansområdet. Det konstateredes, at området havde stor kulturhistorisk værdi. Dette afstedkom en del debat i *Hillerød Posten*, idet man fra kommunal side ønskede at nedrive de bevaringsværdige bygninger i området. Museum Nordsjælland blandede sig i denne debat med et indlæg i *Hillerød Posten*. Også lokalplanen for Markedspladsen debatteredes i *Hillerød Posten* og *Frederiksborg Amts Avis*. Dette skete delvist på baggrund af, at Museum Nordsjælland i *Hillerød Posten* påpegede de alvorlige konsekvenser for kulturhistorien ved et stort nybyggeri på pladsen.

Vibekevej 9 i Hillerød – et af de bevaringsværdige huse i lokalplansområdet for Hildis Have.

I anledning af, at Hillerød Kommune skal lave en kommunal arkitekturpolitik, har kommunen iværksat et samarbejde med Museum Nordsjælland. Museet skal bistå kommunen med oplysninger om arkitektur- og kulturhistorisk vigtige områder i kommunen.

Sagsbehandling i Hørsholm Kommune

Der har i 2018 været omtrent 535 sager, der skulle gennemgås i Hørsholm Kommune. Museet er kommet med en enkelt indsigelse vedrørende en ansøgning om nedrivning i Hørsholm Kommune. Derudover har museet udarbejdet historiske redegørelser for tre lokalplaner, herunder historiske indledninger til henholdsvis den kommende helhedsplan for området omkring Rungsted Kyst Station og den kommende lokalplan for det såkaldte Folehavekvarter. Derudover er museet kommet med en høringsredegørelse om Stationsområdet i Hørsholm.

De mange høringer angående Slots- og Kulturstyrelsens ophævelse af fredninger i museets ansvarsområder resulterede for størstedelen af sagerne i en afvisning af museets indsigelser og dermed et fredningsophør. Mange af fredningsophævelserne drejer sig om tidligere klasse B fredninger, der siden blev karakteriseret som en fredning, der udelukkende begrundedes i bygningens ydre, hvorfor museet i indsigelserne blandt andet har påtalt, at der i argumentationen for ophævelsen uretmæssigt blev lagt vægt på, at den gamle rumopdeling ikke længere var intakt. Det er nu op til kommunerne at få sikret de samme bygninger så godt som muligt ved hjælp af bevarende lokalplaner.

Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland

Museum Nordsjælland har siden 1. januar 2017 fungeret som site manager institution for UNESCO verdenskulturarvsområdet Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland, der består af Gribskov, Store Dyrehave, samt Jægersborg Dyrehave og Hegn. Det betyder, at museet har det daglige ansvar for at verdensarvsområdet beskyttes, udvikles og formidles. Til at varetage denne funktion er der ansat en site manager. Projektet finansieres i fællesskab af Naturstyrelsen, Slots- og Kulturstyrelsen, Det Grønne Museum og Museum Nordsjælland samt Allerød, Fredensborg, Gribskov, Hillerød, Lyngby-Taarbæk og Rudersdal kommuner.

I efteråret 2018 blev der foretaget den årlige monitoring af verdensarvsområdet. Monitoringen har til hensigt at dokumentere, at de vigtige kulturspor – som danner grundlag for optagelsen på UNESCOs verdensarvsliste – beskyttes og bevares. Monitoringen viste, at kultursporene i verdensarvsområdet ikke er truet.

Indsamling

I overensstemmelse med museets strategiplan har afdelingen for nyere tid i 2018 ført en restriktiv indsamlingspolitik og nøje vurderet den museale værdi af de indsamlede genstande. I det følgende omtales et udvalg af de genstande, der er samlet ind i årets løb.

Hoffotograf Elfelts rejsekasser til fotoudstyr.

Indkomster fra Hillerød Kommune

Museet modtog i 2018 nogle unikke rejsekasser til fotoudstyr, der i sin tid har tilhørt den kgl. Hoffotograf Peter Elfelt, f. Petersen (1866-1931). Peter Elfelt voksede op i Hillerød, hvor han kom i lære hos fotograf Carl Rathsach. Han studerede også hos kamerabyggeren Jens Poul Andersen, også kaldet "Nellerødmanden".

Indkomster fra Hørsholm Kommune

I anledning af auktion over indbo på Ulriksholm Slot i juni 2018 ansøgte Museum Nordsjælland Slots- og Kulturstyrelsen om støtte til indkøb af fem portrætmalerier og en havevase som var af væsentlig betydning for Museum Nordsjællands forsknings- og formidlingsstrategi. Slots- og Kulturstyrelsen imødekom museets ansøgning med tilsagn om støtte. På auktionen blev museet desværre overbudt med undtagelse af et enkelt portrætmaleri, som det derved lykkedes museet at erhverve. Det drejer sig om et usigneret maleri fra omkring 1770, som på bagsiden er betegnet "Jens Juel Grev Enevold Brandt. Tidligere i Den Barnekowske Samling". Maleren er dog ukendt, idet det med stor sandsynlighed ikke er et værk af Jens Juel.

Maleriet antages at portrættere grev Enevold Brandt (1738–1772), som var hofmand og lensgreve under Christian 7. Han blev kammerjunker i 1769. Hans karriere var knyttet til Struensee, og mens denne stadig havde magt, var Brandt "maitre de plaisir" ved hoffet og oppasser for Christian 7. Struensees fald rev også Brandt med, og han blev halshugget og lagt på hjul og stejle i 1772. Den

Portrættet, der antagelig forestiller grev Enevold Brandt.

hårde dom blev begrundet med, at han på Hirschholm Slot havde lagt hånd på Christian 7. Det erhvervede maleri lider af en del krakeleringer og skal derfor restaureres, før det er egnet til udstilling.

Derudover har museet fra Karlebo i Fredensborg Kommune modtaget genstande fra interiøret på Boltegården, og fra Hørsholm er der indkommet en taktstok fra tidligere Kirkesanger ved Hørsholm kirke.

Indkomster fra Gribskov Kommune

Fra Gilleleje har vi modtaget syv fine malerier af Gillelejemaleren Johan Behrens (1904-1967). Derudover har museet modtaget en helt unik genstand: Fra Niels Anker Nielsen, der er født og opvokset i Villingebæk, modtog museet i 2018 en jolle, der blev anvendt under jødernes transport til Sverige i oktober 1943.

I 1942 anskaffede Niels Anker Nielsens far, Johannes Nielsen, en ny jolle til sit fiskeri fra stranden i Villingebæk. I begyndelsen af oktober 1943 fik jollen en særlig betydning under de danske jødernes flugt til Sverige. Tre gange blev den anvendt til at ro i alt 37 flygtninge ud fra stranden til den ventende kutter Falken. I januar 1945 blev jollen konfiskeret af tyskerne sammen med Falken. Efter befrielsen var jollens skæbne uvis, men i august 1945 ringede en fisker fra Hornbæk og fortalte, at den lå inde på bådeværftet i Københavns Nordhavn. Familiens eksistensgrundlag afhang af jollen, så det var vigtigt at få den tilbage.

Niels Anker Nielsen flyttede til Djursland i 1969. Han tog jollen med og drev fiskeri i sin fritid. I april 2018 forærede Niels Anker Nielsen jollen til Museum Nordsjælland.

Jollen fra Villingebæk, som deltog i redningen af de danske jøder i oktober 1943.

Registrering

Arbejdet med omstrukturering af magasinerne har været i gang siden 2017 og fortsætter i 2019 og 2020.

Registreringen har været indstillet det meste af 2018 grundet Kulturstyrelsens lukning af registreringssystemet Regin og forsøg på opstart det nye system SARA. SARA har været omkring 1½ år forsinket, men er sat i gang i november 2018 – med kurser for samtlige kulturhistoriske museer i december 2018 og januar 2019. Den almindelig registrering af indkomne genstande og manglende registreringer fra før museumsfusionen genoptages i første del af 2019 i takt med, at vi tager det nye SARA-system i brug.

Samlingsgennemgang

I overensstemmelse med Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering af museet i 2018 har museet i 2018 søgt midler fra Slots- og Kulturstyrelsens samlings- og bevaringspulje til en storstilet samlingsgennemgang af nyere tids samlinger på magasinet på Bjerggården i Hillerød. Ansøgningen blev imødekommet, men kun med knap en tredjedel af beløbet. Det betyder, at der i 2019 sættes et projekt i gang over et år med de ydede midler og arbejdstimer tilvejebragt ved omstrukturering af samlingsmedarbejdernes øvrige arbejdsområder. Trods ydelsens ret begrænsede størrelse forventer Slots- og Kulturstyrelsen, at det oprindelige mål i ansøgningen på en 15-20 % stor kassationsrate ud af 30.000 genstande fastholdes. Arbejdet begynder i løbet af marts 2019 og forventes færdigt i midten af 2020.

Lokalarkiverne

Hørsholm Lokalarkiv

Personaleforhold

I maj fik Hørsholm Lokalarkiv en fast arkivassistent på 12 timer om ugen. Den nye assistent har allerede ydet et stort og vigtigt bidrag til arkivet, selvom han stadig er under oplæring. En del af arkivassistentens timer bruges imidlertid på arbejde, der skyldes manglende magasinplads i nærheden af arkivet, hvilket ikke er hensigtsmæssigt.

Formidling

Der har været 29.500 visninger (herunder godt 26.000 unikke visninger) af Hørsholm Lokalarkivs fotos på arkiv.dk. Det er en stor stigning, og arkiv.dk bliver på den måde en stadig vigtigere del af vores formidling. Folks besøg på arkiv.dk giver anledning til forespørgsler og afleveringer. En form for formidling, som ligner formidlingen via arkiv.dk, er de mange fotos, vi leverer til Hørsholm Kommune, som bruger dem på Facebook. Her har ca. 2000 personer set vores fotos.

Arkivet har bidraget med tekster og illustrationer til Hørsholm Kommunes planlægning og etablering af Kløverstier. Teksterne om og illustrationerne af udvalgte punkter på ruterne, bliver tilgængelige via internettet på mobiltelefon og tablet.

Forespørgsler

Den vigtigste del af arkivets formidling er besvarelser af forespørgsler, hvad enten det er personlige henvendelser eller henvendelser via telefon eller pr. mail. I 2018 har der været tale om små 200.

Registreringer og lignende

Arkivets registreringer udføres hovedsageligt af frivillige som projekter. Der er blevet registreret og scannet ca. 1200 fotos.

Sdr. Jagtvej 46 i Hørsholm omkring 1950, da huset var nybygget.

Fotoet har vi fået fra Fredensborg Arkiverne, der har fundet billedet under oprydning. Det viser Hørsholm Brandvæsen, der demonstrerer deres kunnen ved en øvelse i anden halvdel af 1930'erne ved den militære klædefabrik. Billedet er udateret, men glaspladerne (Eisenberger Diapositiv Platten) blev produceret fra 1935, og biler, nummerplader og beklædning matcher denne datering.

Arbejdet med at flytte de gamle fotos til syrefri kuverter og samtidig digitalisere vore oplysninger om dem, så det i fremtiden bliver nemmere at scanne og registrere, er blevet afsluttet, og den pågældende frivillige er gået i gang med en indkomstjournalisering af vores lille samling af film, så de dels er søgbare digitalt og dels nemmere at lave en egentlig grundig registrering af.

Registreringen af den tidligere museumsleder Rosteds arkiv fortsætter. Et tidskrævende men vigtigt arbejde, som varetages af en frivillig.

Afleveringer

Arkivet har modtaget ca. 70 afleveringer, hvoraf nogle stykker skal fremhæves:

Hørsholm Avis udkom fra 1855 til 1957. De første 16 år under navnet Hirschholm Distrikts Ugeblad. Oprindeligt var den politisk uafhængig, men fra 1871 konservativ. Siden 1895 var Hørsholm Avis en delavis af, senere aflægger af Helsingør Avis.

Avisen var tæt knyttet til Hørsholm. Udgiver og redaktør boede således i Hørsholm gennem mange år. Ligesom hovedparten af læserne. Derfor er avisens fulde navn, som det fremgår af forsiden, da også bemærkelsesværdig: *Hørsholm Avis. Kystbane Centraltidende. Politisk, Nyheds- og Avertissementsblad for Hørsholm, Birkerød, Bloustrød og Karlebo Sogne samt Omegn.*

Navnet afspejler ikke bare ønsket om at få så mange læsere som muligt. Det afspejler også, at Hørsholm tidligere havde betydet Hørsholm Amt og Hørsholm Gods og dengang havde omfattet de fire nævnte sogne. Avisen indeholder da også stof fra dette område og i øvrigt fra hele Nordsjælland. Dertil kommer en del udenrigsstof, som vi ikke er forvænt med i dagens lokale aviser.

Museum Nordsjælland havde i forvejen nogle årgange af Hørsholm Avis, men i 2018 fik vi mange flere årgange af avisen, så vi nu har en næsten fuldstændig samling. Desværre har vi ikke plads til Hørsholm Avis tæt på arkivet, men vi har anbragt aviserne i et fjernmagasin. Det betyder selvsagt, at der er bestillingstid, hvis man ønsker at gennemse numre af Hørsholm Avis.

I parentes bemærket: Hørsholm Avis findes ikke i digital udgave, og selv hvis den bliver digitaliseret, får man meget bedre sans for fortiden med papiravisen i hånden. Samtidig med Hørsholm Avis fik Hørsholm Lokalarkiv en del årgange af Ugebladet, således at arkivet nu har en så godt som fuldstændig samling af Ugebladet fra 1976 til i dag.

En anden aflevering, der bør nævnes, stammer fra en familie, der har levet mange år i Hørsholm og deltaget aktivt i byens lokalpolitiske og lokalhistoriske liv. Arkivet er stort og afspejler familiens engagement i mange lokale problemer. Det gør det righoldigt, men tidskrævende at indkomstjournalisere og registrere på en meningsfuld måde.

Endelig skal det nævnes, at arkivet har fået en samling beredskabsrationeringsmærker fra den kolde krigs tid.

Arkivet i Hillerød

Hillerødarkivet registrerer fortsat foto og arkivalier tilhørende museumssager. Registreringen foregår ved hjælp af frivillige under vejledning af nyere tids samlingsinspektør. Arbejdet påbegyndtes i 2017 og fortættes, indtil alle billeder og arkivalier er registreret. De registreres i arkivsystemet Arkibas, og der krydshenvises til den museumssag, arkivalierne i sin tid er kommet ind sammen med. Hillerødarkivet har i 2018 lagt omkring 685 billeder ind i den alment tilgængelige internetside arkiv.dk, og billederne er således tilgængelige for offentligheden. Dermed er i alt 2812 billeder scannet og lagt ud, siden vi begyndte i 2016.

Gribskov Arkiv

Gribskov Arkiv har hidtil været en del af Museum Nordsjælland. Arkivet fungerer både som lokalarkiv og som stadsarkiv for Gribskov Kommune, og det var udelukkende lokalarkivet, der var en del af Museum Nordsjællands organisation. Denne situation var uholdbar, også fordi ansættelsen af den del af personalet, der var tilknyttet lokalarkivet, i 2016 blev overført til Gribskov Kommune. Derfor blev Gribskov Arkiv i december 2018 udskilt fra Museum Nordsjælland og drives nu af Gribskov Kommune.

Samlinger, magasiner og udstillingslokaler

I år var det Museum Nordsjælland tur til at blive kvalitetsvurderet af Slots- og Kulturstyrelsen. Til det fik vi udarbejdet en tilsynsrapport af Bevarings Sjælland. Det er altid givtigt med et frisk blik på tingene og vi har fået en rapport, der kan anvendes som pejlemærke for bevaringsarbejdet i de kommende år.

Vedligeholdelsen af museets bygninger og især udearealer er forløbet ret stille med en sommer, hvor græsset dårligt kunne gro. Til gengæld er der forhåbentlig endelig blevet sat en stopper for vandproblemerne i kælderen på Bymuseet i Hillerød.

Endelig er der, som vi plejer, udført løbende tilsyn af alle vores udstillinger og magasiner med måling af klima og lys.

Samlinger

Genstandsbevaring – et overblik

Et projekt med at få et statistisk overblik over samlingernes bevaringstilstand har været undervejs i flere år, men nu er det lykkedes at få det færdigt. Der blev, dels med hjælp i Regind-databasen, dels ved udvalg i tilfældige kasser på magasinerne, udtaget 1000 genstande i samlingerne. De blev udvalgt efter beregning af de gamle samlings indbyrdes størrelser, således at der blev udtaget flest fra det gamle Folkemuseum i Hillerød. Derefter blev genstandene vurderet efter en fire-trins karakterskala, hvor 1= perfekt bevaring til 4= behandlingskrævende. Det hele blev samlet i et dataark og bearbejdet, så vi har en idé om, hvor omfattende et arbejde, vi kan stå over for i fremtiden. Heldigvis har det vist sig, at vores samlinger er i en udmærket tilstand, kun ganske få procent trænger til konservering, resten skal måske bare støves lidt af.

Magasiner

Som følge af Gribskov Kommunes frasalg af Pyramiden på Vesterbrogade i Gilleleje, hvor museet havde kontorer og udstillingslokaler, skulle de mange udstillingsgenstande nedpakkes og sendes på magasin. Byggeriet af et indskudt dæk på magasinet på Fiskerengen i Gilleleje, som øgede magasinkapaciteten med 200 m², stod klar lige inden jul 2017. Alle de genstande, der stod i hallen, og som havde været flyttet midlertidigt, skulle sættes på plads, og mezzaninen skulle tages i brug. I januar blev Pyramiden på Vesterbrogade i Gilleleje endelig rømmet og alle genstande og udstillingsinventar blev flyttet til Fiskerengen. Vi er langt med oprydningen, om end ikke færdige – det vil vare et godt stykke ind i 2019 før de sidste ting er på plads.

Det lille magasin i kælderen under det gamle rådhus i Hørsholm blev afviklet i det tidlige forår. Klimaet var meget ubehageligt dernede, men vi fik pakket alting ind og kørt alle møbler til frysedesinficering på

Opmagasinerede genstande pakket og på vej ud af rådhuskælderen.

Nationalmuseet i Brede. Der var mange store, uhåndterlige og tunge ting i kælderen, og det var af og til ret spændende at få tingene ud. En sammenrullet teaterkulisse i fuld længde tog nok førsteprisen – den måtte kantes ud gennem alle rum og gennem et vindue ud på gaden. Alle genstandene blev fordelt på vores andre magasiner.

Laden på Bjerggården, som vi tog i brug i 2017 til museets store landbrugsmaskiner og hestevogne, blev i Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering (se side 5) helt kasseret til brug som museumsmagasin. Vi skal derfor igen ud og finde opbevaring til tingene, hvilket ikke er så let med så store ting som en mejetærsker. Alle genstande skal i øvrigt desinficeres for skadedyr, inden de kan komme ind nogen steder.

Udstillinger

Sommerhuset fra Vesterbrogade i Gilleleje, der blev flyttet til haverne ved Skibshallerne og Østergade 20 i Gilleleje i efteråret 2017, blev flyttet igen – denne gang til en mere permanent plads, romantisk anbragt mellem æbletræerne i haven mellem den gamle hal og kirkegårdsmuren. Det blev allerede konstateret for et par år siden, at huset havde angreb af både borebiller og svamp, og lige inden det blev flyttet, var det lille das ved siden af huset blevet udsat for hærværk, så døren var blevet ødelagt.

Det nyistandsatte sommerhus i haven ved Østergade 20 i Gilleleje.

Den varme sommer 2018 blev udnyttet til at få skiftet blokhusbrædder og dørkarm på huset og dasset fik en helt ny dør. Det hele blev malet, og flagstangen kom også op, så der kan flages på åbningsdage.

Husmandsstedet ved Sophienborg i Hillerød er en kilde til stor bekymring; der er stadig museumsgenstande i huset, som nu er så trist, at det er begyndt at regne ind. I Påsken blev ejendommen yderligere forringet, da ukendte gerningsmænd satte ild til fårehuset - et 20 m² stort udhus, der brændte ned til grunden. Efterfølgende blev det besluttet, ikke at genopbygge det. Museets ledelse og bestyrelse overvejer, om museet skal skille sig af med husmandsstedet, som ikke har været brugt i mange år, og som er dyrt at vedligeholde.

Årets løbende klima- og lysmålinger har bekræftet, hvad der også fremgår af Bevaring Sjællands tilstandsrapport fra maj: Der er andre steder, end husmandsstedet, hvor vi har nogle store udfordringer. Det skyldes naturligvis i høj grad, at vi fremviser interiører i originale bygninger, der aldrig var tænkt til formålet. Når bygningerne indgår som "genstande" i oplevelsen, er der også en tendens til at være mere eftergivende over for skæve, gabende vinduer og døre og andre forhold, som jo også får stederne til at se gamle ud. Desværre går det hårdt ud over bevaringsklimaet, som bliver umuligt at styre.

Forskning

Arkæologi

Seminar om oldtidens ovne

Museum Nordsjælland har været medarrangør og vært for det faglige seminar "Oldtidens ovne." Seminaret var et samarbejde mellem Museum Nordsjælland og NOK, Natur og Kultur. Seminaret blev afholdt d. 16. maj på museet i Hillerød med deltagelse af fagfolk fra lokalmuseer fra hele landet samt fra Aarhus Universitet og Lunds Universitet.

Seminaret var tværvideenskabeligt og omfattede ti faglige oplæg med efterfølgende diskussion. Målet med seminaret var at sætte fokus på ovnenes morfologi og brug. Dette blev belyst ud fra såvel naturvidenskabelige undersøgelser, arkæologiske udgravninger samt ved praktiske erfaringer med eksperimenter med rekonstruerede ovne.

Sanden

Som led i samarbejdet med Museerne Helsingør er der gennemført et indledende forskningsprojekt om den forsvundne bydel Sanden i Helsingør. Resultaterne vil i 2019 vil blive sammenskrevet til i en forskningsartikel, der publiceres i GRANSK.

Tobak

I 2018 påbegyndtes et samarbejde med Miljøarkæologi og Materialeforskning på Nationalmuseet og Aoife Daly fra firmaet dendro.dk om en forskningsartikel, der omhandler fundet af tobak i en tønne, der er udgravet i Østergade i Hillerød. Tønden er fra 1600-tallet, og det er sandsynligvis det ældste danske fund af tobak.

Søborg Sø

I samarbejde med Nationalmuseet og Aarhus Universitet blev der i september og oktober 2018 opstillet et projekt, *Søborg Sø – et forsvundet kulturlandskab genopstår*.

Anledningen er, at Søborg Sø i 2023-24 skal genskabes efter at have været tørlagt i over 200 år. Projektet har til formål at kaste lys over Søborgs historie fra vikingetiden op til midten af 1500-tallet, hvor både borgen og købstaden opgives. Også i international sammenhæng er Søborg en mulighed for at studere samspillet mellem borg og by. Projektet skal gennemføres som en kombination af historiske, arkæologiske og naturvidenskabelige analyser. Det omfattende uudnyttede arkæologiske materiale fra stedet skal desuden gennearbejdes, og nye arkæologiske undersøgelser på særlig udvalgte lokaliteter skal gennemføres for at kunne besvare mange uafklarede spørgsmål.

Ph.d.-afhandling

I 2018 har en af museets medarbejdere arbejdet videre med sin ph.d.-afhandling. Omfattende strukturændring betyder, at afhandlingen har bevæget sig fra at have jernalderens brug af vådområder i Nordsjælland i centrum til en mere teoretisk-filosofisk tilgang til den arkæologiske

forskning og et opgør med dogmatisk tankegang, hvor vådområderne bliver et gennemgående eksempel. I forbindelse med projektet blev der desuden tid til at deltage i flere udenlandske konferencer, bl.a. EAA med indlæg. Afhandlingen afleveres i juni 2019.

Attemose I & II - to Brommelokaliteter med spor efter senistidens jægere

Forskningsartikel omkring Attemosen I og II blev udarbejdet i 2018. Artiklen forventes publiceret i GRANSK.

Fosforsyre-projekt

Museet har fået arkivmaterialet over hele Nordsjællands fosforsyre-karteringer af Agrovi Videnscenter, Hillerød. Arkivet dækker de sidste 50 års indsamling af fosforsyretal for hele Nordsjælland. Anvendelse af bonitetskort bliver pt. brugt af detektorgrupper på Fyn og på Bornholm til detektor-undersøgelse af uerkendte fortidige lokaliteter. Der var derfor grundlag for at fosforsyre-karteringerne også kunne vise fortidige bebyggelser i det nordsjællandske område, idet høje fosforsyre-koncentrationer afspejler områder med menneskelige aktiviteter.

Projektet var et pilotprojekt, hvor det skulle undersøges, om fosforsyre-målingerne kunne benyttes i det nordsjællandske område. Dokumenterne ligger i papirform, og projektet gik ud på at alle fosforsyre-målingerne skulle digitaliseres manuelt. Resultaterne viste, at det måske var muligt at finde endnu uerkendte bopladser fra yngre jernalder/landsbyer fra middelalderen. Men der var mange problematikker og fejlkilder i brugen af dokumenterne. Det skønnedes derfor, at arbejdsbyrden ved at fortsætte med digitaliseringen af arkivet ikke stod mål med de resultater, der muligvis ville fremkomme. Projektet blev derfor sat i bero.

Konferencer

Museets medarbejdere har deltaget med og uden indlæg på flere inden- og udenlandske konferencer:

- "Aktuel Arkæologi i Østdanmark." Afholdt på Københavns Universitet. Museet havde tre korte indlæg omkring udgravninger i 2017.
- "Byarkæologisk møde i Ribe, Byarkæologiens 3. og 4. dimension – digital integration af rum og tid i udgravning og forskning."
- "EAA, Barcelona" efterår 2018 med indlæg: The paradoxes of wetland perceptions – before and present. A Danish perspective.
- "Kultur-, naturhistorisk og kunstfagligt orienteringsmøde" (ODM), hvor museet leverede følgende indlæg:
 - Teglovne
 - Maglemosekultur ved Søborg Sø
 - Våbenfund fra 1000-årene ved Søborg Sø.
- "MUD- og CAA-møde." Afholdt i Odense.
- "Bronzealdersymposium." Afholdt på Museet på Sønderkov.
- "Seminar på Nationalmuseet om Human Sacrifice" med indlægget: Menneskeofret - det største offer af alle?
- "NATARK" på Moesgård museum med indlægget: Humanistisk naturvidenskab? – et bud på fornyelse af relationen mellem arkæologi og naturvidenskaberne.

- "Arbejds møde på Zoologisk Museum" med indlægget: The precious animals – sacred animal deposits from Roman Iron Age.
- "Living with God. A material approach to the early modern Lutheran household in Denmark." Afholdt på Aarhus Universitet.
- Forskerseminar i historisk arkæologi på Lunds Universitet. "Pergament och urbanitet." Seminar om "Fødevarer og teknologi i førromersk og romersk jernalder" afholdt i Vingsted.
- Oplæg om Torup ved konference 2018: "Bygning og bolig, gård og toft."
- "Neolitisk netværksmøde" på Kroppedal Museum. Oplæg omkring Strandsegård II.
- "Neolitisk netværksmøde" på møde Bornholms Museum.
- "Ældre stenalder i Danmark". Oplæg omkring Fredbogård II.

Nyere Tid

Museum Nordsjællands afdeling for nyere tid har i første halvdel af 2018 arbejdet med udvikling af en forskningsstrategi til museets strategiplan for 2019-2022.

På baggrund af en forskningsartikel om topografen E. J. Jessens beskrivelse af oldtidsmonumenterne i Hirschholm Amt i 1700-tallet, etableredes der forbindelse til et forskningsnetværk med base på Rigsarkivet. Den nævnte artikel skulle indgå i en antologi om Jessen og hans upublicerede topografiske storværk om Danmark og Norge. Artiklen er nu udvidet til også at omfatte oldtidsminderne i Frederiksborg Amt. Desuden bidrages der med endnu en videnskabelig artikel til antologien. Denne omhandler Jessens efterladte arkivske materiale, der er særlig interessant for Nordsjælland. Alt afhængig af redaktionsarbejde forventes antologien publiceret i enten 2019 eller 2020.

På invitation fra TORS, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet, fik Museum Nordsjælland mulighed for at deltage i den internationale konference ADI Conference. Det overordnede emne for konferencen var kulturarv, og museet bidrog med et arkæologisk oplæg og et oplæg om bygningsbevaring. Oplæggene blev omskrevet til en videnskabelig artikel og forventes udgivet i 2019 i et kinesisk tidsskrift.

Også på invitation fra TORS fik Museum Nordsjælland mulighed for at deltage i en anden international konference Heritage and Threats (HeAT). Dette mandede ud i en engelsk artikel til udgivelsen *Heritage and Threats*. Artiklen præsenteredes mundtligt på en afsluttende konference på Københavns Universitet.

Formidling

Udvikling af to nye museer

I 2018 blev der lagt mange kræfter i arbejdet med udviklingen af to nye museumsprojekter: Oplysningsmuseet i Hørsholm og et nyt museum ved Skibshallerne / Museumsstrøget i Gilleleje.

Oplysningsmuseet i Hørsholm

I Hørsholm er der opstået mulighed for at erhverve nogle af det tidligere Jagt- og Skovbrugsmuseums bygninger, der var avlsbygninger til det nu nedrevne Hirschholm Slot. I samarbejde med udstillingsfirmaet White Noise Agency og konsulent Lone Johnsen udarbejdede Museum Nordsjælland i 2018 et visionsoplæg for et nyt museum, der tænkes placeret i den 1050 m² store bygning "Laden" på hjørnet af Sdr. Jagtvej og Folehavevej. Museet skal handle om oplysningstiden med udgangspunkt i de danmarkshistoriske begivenheder, der udspandt sig på Hirschholm Slot: Det var her Danmarks første landboreformer fandt sted, og det var herfra Struensee udstedte flere af sine forordninger, blandt andet den om trykkefriheden. Slottet dannede også ramme om den berømte kærlighedsaffære mellem Struensee og dronning Caroline Mathilde. I 2019 arbejdes der videre med museumsplanerne.

Nyt museum i Gilleleje

Der har længe været et ønske om at opgradere eller helt forny museets udstillinger i Skibshallerne, som ligger i "Museumsstrøget" i Gilleleje. Museumsstrøget udgøres af to sammenhængende grunde på i alt ca. 3700 m², som strækker sig fra Hovedgaden 49 til Østergade 20 i den gamle, centrale del af byen. Grundene ejes af hhv. Gilleleje og Omegns Museumsforening og Gribskov Kommune. På hver grund, ud mod gaden, ligger et bevaringsværdigt hus, der går tilbage til starten af 1800-tallet. Hovedgaden 49 rummer en udstilling med interiør fra 1800-tallet. I Østergade 20 er der indrettet en skolestue anno 1920, og i sidelængen er der to autentiske ferielejligheder, som de så ud i 1960'erne. På grunden nærmest Hovedgaden ligger "Skibshallerne", der blev opført i 1988/89, og som rummer en udstilling om fiskeriets historie på nordkysten af Sjælland fra middelalderen og frem til i dag.

Gribskov Kommune udarbejdede i 2016 et projektforslag om et nyt museum i Museumsstrøget om jødetransporterne over Øresund i oktober 1943, som er en verdenskendt begivenhed. Kommunen, Museum Nordsjælland og Gilleleje og Omegns Museumsforening brugte mange kræfter på projektet, men det blev af flere årsager, bl.a. økonomiske, skrinlagt i starten af 2018. I stedet blev parterne enige om, at Museum Nordsjælland skulle initiere et nyt projekt med et bredere kulturhistorisk perspektiv. Dette ønske hang sammen med, at det tidligere Gilleleje Museums udstillinger i "Pyramiden" blev lukket i slutningen af 2017, hvor kommunen solgte bygningen.

I sommeren 2018 udarbejdede museet en procesplan, og i februar 2019 fremlagde museet et visionsoplæg og en forretningsplan for driften af et museum i Museumsstrøget med arbejdstitlen "Livet ved havet". I 2019 arbejdes der videre med projektet.

Udstillinger

Museumsstrøget Gilleje - udstilling om oktober '43

75-året for de danske jøders flugt til Sverige fra Gilleleje-området blev markeret med en udstilling i det gamle øldepot i Museumsstrøget. Den fik titlen Haabet og fortalte om de danske jøders skæbne under 2. verdenskrig. I løbet af den første uge af oktober kom op mod 600 flygtninge til Gilleleje med håb om overfart til Sverige. Det gav store udfordringer for fiskerne og de øvrige beboere i fiskerlejet.

Chefen for den tyske grænsekontrol i Helsingør, Hans Juhl, fik held til at fange 60 jøder, der var skjult på Gilleleje Kirkes loft, samt 20 i menighedshuset. Juhl udførte sin opgave meget nidkært, selvom besættelsesmagten i Danmark forsøgte at minimere aktionen mod de danske jøder for at kunne fortsætte fredsbesættelsen, der var en særftale mellem de tyske myndigheder og den danske regering. Hans Juhl hvervede stikkere i Gilleleje, hvor der herskede en giftig atmosfære og en hektisk stemning; man kunne aldrig føle sig sikker, når man talte med fremmede. Der blev trods disse vanskelige forhold ydet en stor humanitær indsats af befolkningen i Gilleleje og omegn.

Udstillingen var bygget op af bannere med beretninger fra fiskere, flygtninge og hjælpere. Mange gæster blev længe i udstillingen for at sætte sig ind i det dramatiske forløb.

To af monterne fra udstillingen "Sommer i Gilleleje", som var en af de fem udstillinger, der blev vist i Kulturhavn Gilleleje.

Kulturhavnen Gilleleje

Der har i 2018 været fem små særudstillinger på biblioteket i Kulturhavn Gilleleje med præsentationer på en touchwall og tilhørende genstande udstillet i tre monter:

- *Esrum Kloster* – om klosterets historie og udstilling af fund fra 1995.
- *På hat med Gilleleje* – om hattemode i de sidste små 100 år med tidstypiske hatte udstillet i monterne.
- *Sommer i Gilleleje* – om sommeraktiviteter i Gilleleje gennem de sidste 70 år. På touchwall'en blev vist indslag om badeskofabrikken, isudsalg, Gilleleje Dyrepark, strandliv, svømmeundervisning og bikiniens historie. I monterne blev udstillet diverse genstande med relation til sommerliv i Gilleleje.
- *Kystkultur* – en udstilling, der fokuserede på små nedslag i perioderne ældre stenalder, yngre stenalder og bronzealderen, hvor man havde en stærk tilknytning til havet og fiskeriet. Der blev præsenteret fund fra tiden mellem 6000 f.Kr. og 500 f.Kr.
- *Seks juletraditioner* – hvor der blev fortalt om julekalenderens historie, julen og overtro, juletræets historie, kalenderlysets historie, misteltenens historie og toppynt på juletræet.

Hillerød Bymuseum

Første del af byfornyelsen i Tidens Gade blev fuldført, ikke mindst takket være hjælp fra museets frivillige. Resultatet blev en ny købmandsbutik med historiske varer, der kan vejes på vægten og sælges fra det gamle kasseapparat; en interaktive budcykel, der tager gæsten med på en lydbaseret tur igennem byen, samt Have Grethes Børneasyl indrettet til de yngste børn, med gamle tekstiler og tapeter, komfur med kobbergryder og meget andet.

I 2018 modtog museet yderligere 60.000 kr. fra Grethe Christiansens Legatstiftelse til udvikling af en fysik-instrumentudstilling i Tidens Gade. Denne udstilling udvikles i 2019.

Den nyindrettede Tidens Gade på Bymuseet i Hillerød.

Markeder, museumsdage og andre arrangementer

Historiske Værkstedsdage

Som et nyt formidlingstiltag afholdt museet Historiske Værkstedsdage i Elværket i efterårsferien og tre lørdage i efteråret 2018. Der var tilbud om at lave oldtidskeramik, kopier af glas- og ravperler, tegne jagtmotiver fra hulemalerier og helleristninger samt armbånd i vikingeflet. Underviserne var to arkæologer, som kunne svare på deltagernes spørgsmål om teknik, datering og brug.

Tanken med de Historiske Værkstedsdage er, at de besøgende fremover vil se på en udstilling med nye øjne. Har man først selv brugt lang tid på at lave f.eks. en krukke, så vil man måske ikke længere kun se en bunke gamle, uinteressante potteskår i monterne, men derimod et stykke håndværk, som man kan relatere sig til.

Derudover ville vi gerne prøve at tilbyde anderledes aktiviteter, som skal lokke nye besøgende ind på museet. Og der kom helt nye målgrupper til værkstedsdagene, som specifikt havde søgt efter kreative aktiviteter i weekenden. Der kom naturligvis en del børnefamilier, men også voksne uden børn. Især de sidste var glade for, at der var et tilbud, som også var rettet mod dem. Erfaringerne fra efteråret var så positive, at de Historiske Værkstedsdage fortsætter i 2019.

Fortidsmindets dag

Søndag d. 22. april deltog museet i det landsdækkende arrangement "Fortidsmindets dag." Der var arkæologer på tre forskellige fortidsminder, henholdsvis Ræveleje, Grønholt Voldsted og Tibirkevejen. Sidstnævnte fik besøg af Lorry inden, som lavede et indslag om arrangementet.

Åbent hus på arkæologiske udgravninger

Museet har afholdt åbent hus på udgravningerne af Hillerød Kirke, Uvelse Nord og Ramløse Øst. Alle var meget velbesøgte med mellem 100 og 200 besøgende.

Hillerød Slotssø Byfest og Østfestivalen

Museum Nordsjællands Oldfrue og hendes frivillige hjælpere rykkede ud med vaskebaljer og vaskebrædder til både byfesten og Østfestivalen i Hillerød. Gammeldags vaskeri appellerer på tværs af køn og alder og giver mange gode samtaler. Alle vaskepiger og vaskesvende modtog diplomer, når de

havde skrubbet, rullet, strøget og hængt mamelukker eller duge til tørre. Begge vaskedage blev et tilløbsstykke for både store og små.

Hillerød Kulturnat

Møllerens middag og lurblæserens livret var årets titel på arkæologernes bidrag til Hillerød Kulturnat i 2018. Arrangementet foregik i Elværket. Som sidste år var mad og råvarer udgangspunktet for samtaler med publikum om livet i forhistorien og de udstillede genstande i Elværket. Der blev budt på søbekål og kogt, saltet flæsk med rugbrød og sennep efter opskrifter fra 1600-tallet samt kogte flækærter, bygstuvning med rodfrugter, lammekød og speltkiks med smør og friskost, sådan som man serverede det i bronzealderen.

Desværre var vejrguderne ikke med Kulturnatten – hård blæst og regn holdt mange besøgende væk, men vi kom stadig op på 220 gæster. Vejret gav også ændringer i arkæologernes arrangement. Af sikkerhedshensyn kunne vi ikke tænde et bål, hvor de besøgende kunne bage brødkiks med det mel, de selv havde kværnet på skubbekværnen. I stedet fik gæsterne melet med hjem i en lille pose med en opskrift. Møllerkonens sennep blev fremstillet med stor ihærdighed inden døre – og alle, der prøvede at male sennep i træskålen ved at trille en kanonkugle rundt i skålen, fik deres egen sennep med hjem i et lille bæger.

På Hillerød Bymuseum stod den på sækkevæddeløb, tovtækkeri, stylder og kulsvierkul-snoibrød udenfor og gode museumsoplevelser på alle etager indenfor på årets kulturnat. Der var som altid

Fra kulturnatten i Elværket i Hillerød

Fra kulturnatten på Grafisk Museum

glade smil og masser af spørgsmål og svar fra typograferne i Grafisk Museum hele aftenen. Mange børn og voksne var også forbi fortællerhulen for at høre gode historier.

Julemarkedet på Hillerød Bymuseum og Den Levende julekalender

I år havde Hillerød Bymuseum besøg af nisserne fra Den Levende Julekalender som optakt til årets julemarked. Det var en stor succes og en festlig indledning til endnu et hyggeligt julemarked. Museet fik fantastisk hjælp fra hele 32 julemarkedsfrivillige, der havde bagt honninghjerter og lavet marcipangrise til dekoration og granguirlander til lofterne. Undervejs fortalte de julehistorier, solgte bolsjer og lavede juledekorationer, serverede gløgg og æbleskiver, og meget mere, så både børn og voksne gæster kom i den helt rigtige julestemning, ikke mindst i kælderen hvor typografernes maskiner endnu engang snurrede.

Æbelholt Klostermarked foregik i selve ruinområdet bag klosterhaven, som ses i forgrunden.

Æbelholt Klostermarked

Klostermarkedet i 2018 blev afholdt d. 23. og 24 juni, og dette år bød på uventede udfordringer fra vejrguderne. Det meget varme sommervejr betød, at der 14 dage før markedets afholdelse blev udstedt optændingsforbud i det meste af landet. Nogle dage før markedet gik i gang, stod det klart, at forbuddet ikke ville blive ophævet, hvorfor vi måtte tage alternative metoder i brug. Markedet blev således holdt uden bål og optænding, men i stedet med el-kogeplader og en grillbod opsat på naboens private område, hvilket brandmyndighederne tillod. Den anden udfordring kom i form af et stormvejr to nætter før markedets afholdelse, der ødelagte museets store middelaldertelt, som derfor helt måtte opgives. Omstrukturering frigav to boder, som vi således kunne bruge til boder for henholdsvis mad og drikkevarer.

Antallet af gæster på markedet var, som de foregående år, på omtrent 1200. De 1172 gæster fordelte sig på 788 voksne og 384 børn. Gæsterne nød vejret såvel som markedet, trods de nyindkøbte kogepladers langsommelighed og et vist tab af autenticitet.

Museets udvikling af markedet med flere arbejdende værksteder fortsattes i 2018. Der var i år lavet en ny museumsbod med to nye frivillige, som lavede urteplastre og kærnedede smør med børnene på markedet. Markedet bød i 2018 desuden på pilefletter, garnfarver, malerværksted, håndarbejder, stenhuggere, bueskytter, middelalderlejr, ridderopvisning i fægtning, hesteridning for børn og naturligvis museets egne madboder med middelalderpandekager, sild, pølser, gnaveben og øl og juice. Der var i 2018 som sædvanlig også rundvisninger på ruinen, i haven og på museet.

Både børn og voksne fulgte, blandt mange andre ting, musikanternes optræden på Æbelholt Klostermarked.

Hørsholm Kulturdag

Oldfruen og hendes hjælpere var på pletten med vaskebaljer, vaskebrædder og vaskeruller, så store og små vaskesvende og vaskepiger kunne give en hånd med ved storvasken. Museet delte plads med museets samarbejdspartnere i Hørsholm Arkæologiske Forening. De fremviste eksempler på fund bl.a. lånt fra museets magasiner, og begge aktiviteter vakte stor interesse og glade smil.

Så skal der hentes vand til vasketøjet på kulturdagen i Hørsholm!

Oldfruen og en hjælper i gang med vasketøjet på kulturdagen i Hørsholm.

Desuden bidrog Museum Nordsjælland til udsmykningen af de mange boder med bannere, der kunne rulles ned foran åbningerne, efterhånden som boderne lukkede. Så stod der ikke gabende huller på festpladsen, når aftenens koncertgæster overtog pladsen ud på eftermiddagen. Motiverne blev valgt fra Hørsholm Lokalkirks og Museum Nordsjællands righoldige billed- og genstandssamling og er skabt i samarbejde med Hørsholm Kommune og Steffen Bue fra Aktiv Kunst.

Peters Jul på Hørsholm Egns Museum

Museum Nordsjælland inviterede en søndag i december til den hyggeligste julestue på Hørsholm Egns Museum. Temaet var Peters Jul, og der var en masse aktiviteter for børn og barnlige sjæle: Der blev læst op af den skønne julehistorie og på et ægte gammeldags dukketeater kunne man se forestillingen "Pigen med svovlstikkerne". I en af museets gamle stuer stod et juletræ pyntet som i Peters Jul. Dengang skulle træet "spises", og derfor var træet pyntet med æbler, honningkager og sukkerstænger, og i toppen af træet tronedede en nisse. Spillemanden spillede de kendte julemelodier på sin harmonika, mens der ivrigt blev flettet julehjerter og kartet uld. Museets gamle julekane stod pyntet og klar ved museet. I museumscafeen kunne man nyde hjemmebagte småkager og gløgg, og i butikken kunne man købe gammeldags legetøj og klippeark. Julestuen blev en succes med omkring 250 gæster.

Julestue på Nakkehoved Fyr

Også på Nakkehoved Fyr var der traditionen tro julestue den første weekend i december. Fyret var pyntet op med julehjerter i vinduerne, og i cafeen blev de mange besøgende trakteret med hjemmelavet julekage og gløgg.

Arbejdende værksteder

Laugø Smedje

Smedjen holdt åbent i sommermånederne og i efterårsferien, hvor de besøgende kunne opleve det gamle smedehåndværk. Med lidt hjælp fra seniorsmedene kunne børnene selv prøve sig frem og forme det glødende jern til hestesko og søm, de kunne tage med hjem. Trods en kort sæson med en enkel ugentlig åbningsdag havde smedjen ca. 500 gæster.

Isefjordsbåden Vilhelm

Efter den sædvanlige klargøring i maj indtog Vilhelm sin vante plads ved kajen i Gilleleje Havn. Tavlen ved skibet fortalte om skibets historie, mens medlemmerne af Vilhelms Skibslaug supplerede med information om det gamle sejlskibsmiljø og Vilhelms tid som aktivt fiskefartøj. Programmet omfattede også i år aftenture om mandagen, mens der i weekenderne blev sejlet til havne på Øresundskysten.

Foredrag og ture

Museets medarbejdere har i 2018 afholdt 84 foredrag og ture uden for museernes mure. Arrangementerne har været velbesøgte og har i alt haft over 3200 deltagere (kulturnat, kulturdag, markeder m.v. ikke medregnet). Foredragene har både fundet sted i foreningsregi og som offentlige arrangementer. Museet lægger særlig vægt på de offentlige foredrag, der trækker et stort og bredt publikum. Et udpluk af arrangementerne skal kort omtales:

75-året for de danske jøders flugt til Sverige fra Gilleleje-området blev markeret med en bannerudstilling og en række foredrag og byvandring. Således blev der holdt to foredrag om forholdene i Gilleleje under de danske jøders flugt til Sverige i oktober 1943. Derudover blev der afholdt en byvandring med museets inspektør og Tove Udsholt, der som jødisk barn oplevede begivenhederne på nært hold.

Der er blevet foretaget flere private rundvisninger på Bymuseet i Hillerød ligesom museet åbnede dørene op for et fyraftensarrangement om udviklingen af udstillingen i Tidens Gade. Der har været to offentlige byvandring i Hillerød og en rundvisning på Æbelholt Kloster. Derudover er der afholdt foredrag om prospektmaleren Johan Jacob Bruun, der blev salpeterinspektør i Hillerød. I efteråret blev der afholdt foredrag om Nødebos historie på Nødebo Kro for 120 tilhørere

I Hørsholm har Museum Nordsjælland samarbejdet med Hørsholm Bibliotek om en række lokalhistoriske foredrag. Således blev der afholdt et foredrag om Corfitz Ulfeldts og Leonora Christinas krav på Hørsholm Gods under Karl Gustav Krigene 1657-60. Et andet foredrag omhandlede en slaveskibskaptajn, som i slutningen af 1700-tallet slog sig ned i Hørsholm, mens det sidste havde et arkæologisk tema med titlen "Guldfeberen raser! Nyt om de seneste års detektorfund i Nordsjælland." Derudover har der været afholdt to foredrag om landboreformen i 1761 og datidens formidling af reformen.

Desuden har museet afholdt 22 foredrag om arkæologiske emner, bl.a. på biblioteker, i foreninger og "on location".

Anden formidling

Bronzelurerne fra Blistrup

Indledende arbejde i forbindelse med formidling af fundstedet for Blistrup-bronzelurerne med støtte fra Gribskov Kommune og efter aftale med ejeren: Afgravning af overfladejord i dødishullet, beplantning af hassel og rødel omkring mosen, udfærdigelse af infotavle samt opsættelse af klaplåge, så der bliver adgang for publikum fra den nærliggende dobbelt-jættestue.

Pilgrimsruten

I samarbejde med Esrum-Tisvildevejen (Pilgrimsruten) er der udarbejdet vandreruter fra Gribskov til Tisvilde. I 2018 er der udarbejdet informationsmateriale om turen og opstillet informationskilte. Ruten er anlagt således, at vandregæsten kommer forbi flere væsentlige kulturhistoriske steder, såsom Esrum Kloster, Parforcejagtvejene i Gribskov, den tilsandede landsby Torup, Sct. Helene Kilde osv. Den 6. august var museet repræsenteret som guide på den første dag, hvor man vandrede fra Esrum til Mårum.

Historiske skilte i Hillerød bymidte

Museet indgik ved udgangen af 2018 et samarbejde Hillerød ByForum. Samarbejdet skal udmønte sig i en række historiske skilte, der opstilles i Hillerød bymidte. Museet skal skrive de historiske tekster til skiltene. Projektet forventes afsluttet i 2019.

Kløverstier i Hørsholm

Museum Nordsjælland har bidraget med tekster og illustrationer til Hørsholm Kommunes planlægning og etablering af Kløverstier. Teksterne om og illustrationerne af udvalgte punkter på ruterne, bliver tilgængelige via internettet på mobiltelefon og tablet.

Avisartikler

Museum Nordsjælland har i 2018 skrevet 10 artikler til Ugebladet og Frederiksborg Amts Avis. Det har for det meste været lokalhistoriske artikler med udgangspunkt i et aktuelt emne, som f.eks. en aktuel diskussion af en kommende lokalplan.

På foranledning af *Hillerød Posten* har museet udarbejdet en artikel om Hillerøds handelshistorie. Derudover har museet deltaget i en TV2 Lorry udsendelse om Æbelholt Kloster.

Skoletjenesten

I det forløbne år har Skoletjenesten på Museum Nordsjælland haft travlt med at udvikle en række nye undervisningstilbud, som på forskellig vis inddrager vores udstillinger. Alle undervisningstilbud lægger vægt på at aktivere eleverne og give dem en positiv, anderledes oplevelse af såvel historieundervisning som museumsbesøg, der ofte opfattes som "kedeligt". Der tilbydes også materiale, som kan bruges før og efter et besøg på museet. De mange positive tilbagemeldinger viser, at Skoletjenestens arbejde er både relevant og interessant for skoler og daginstitutioner.

Årets undervisning

De lokale skoler og brugere kender nu museets skoletjenestetilbud, hvilket især har kunnet mærkes på Hillerød Bymuseum og Hørsholm Egns Museum. I Hillerød er det ikke mindst forløbet: "En skoledag for 100 år siden", og årets juleakademi om "Nissen: ven eller fjende", der var efterspørgsel på. "Oldfruens Store Vaskedag" på Bymuseet var populært blandt byens børnehaver og klasserne i indskoling. Disse forløb kræver hjælp fra museets frivilliggruppe, der heldigvis altid stillede op, når forløbet blev booket. Desuden udviklede museet et nyt forløb om "Før elektriciteten" målrettet børnehaver. Der kom besøg af samtlige institutioner i Indre By i Hillerød over tre uger i oktober-november med både vuggestue- og børnehavebørn. Det er vigtigt, at børnene fra de er helt små oplever museet som et naturligt sted at opsøge oplevelser og viden. Mange kom efterfølgende igen sammen med deres forældre. Der blev tilbudt materiale til brug både før og efter besøget på museet. "Æbelholt Kloster – sygdom og behandling i middelalderen" er også et nyt forløb i Hillerød. Her anvendes skeletterne på Æbelholt Klostermuseum som udgangspunkt for en snak om sygdom og helbredelse. Eleverne skal efterfølgende selv finde nogle af de planter, som munkene anvendte til medicin.

Der deles diplomer ud til deltagerne i årets juleakademi *Nissen ven eller fjende*.

I Hørsholm blev der udviklet og afprøvet nye lokalhistoriske forløb om Hirschholm Slot og Oplysningstiden, hvor Slotshaven i højere grad end tidligere inddrages. I stedet for ét forløb, hvor hele perioden fra enevælden og frem til oplysningstiden og trykkefrihedsskrifterne mm. gennemgås, er forløbene delt op i flere forløb, så eleverne får mulighed for at fordybe sig og deltage mere aktivt. Mange af klasserne vender tilbage for at få nye forløb.

Stenalderbopladsen ved Mortenstrupgård har haft besøg af en lang række klasser fra Hørsholm og Hillerød kommuner. Årets udfordring har været tørken og bålændingsforbuddet, som i juni og august medførte, at en række klasser måtte finde en ny dato. At lave stenaldermad over bål og opleve, hvor lang tid det tager, er nemlig en væsentlig del af oplevelsen på stenalderbopladsen.

I Gribskov Kommune har der også været udbudt nye undervisningstilbud. Smedene i Laugø Smedje fortæller om smedens arbejde og rolle i tidligere tider – og der er mulighed for at eleverne kan prøve at smede en lille ting selv. I Gilleleje har en ny byvandring ”Oktober ’43”, været populær blandt de ældre skoleelever. Derudover har der været Skolestuen i Østergade været efterspurgt bl.a. af elever på lejrskole.

Samlet blev der i 2018 booket 96 undervisningsforløb med deltagelse af 1845 skole- og gymnasieelever og daginstitutionsbørn samt 210 lærere og pædagoger. Undervisningen er blevet varetaget af museets tre skoletjenestemedarbejdere samt de fire smede i Laugø Smedje.

I erhvervspraktik som arkæolog

For tredje gang afholdt museet erhvervspraktik i starten af oktober for 10 elever i 8.-10. klasse, som gerne ville afprøve om en karriere som arkæolog var noget for dem. Eleverne kom primært fra vores egne nordsjællandske kommuner, men der kom også deltagere fra Københavns omegn, da Museum Nordsjælland er et af de få sjællandske museer, som tager erhvervspraktikanter inden for arkæologi. Konceptet med at samle erhvervspraktikanterne i en uge fungerer til alles tilfredshed. Ugens program bliver bedre og kommer rundt om flere arbejdsfunktioner, eleverne har andre på deres egen alder at tale med, og museet sparer mandskab ved at samle praktikanterne i en uge.

Det blev en ret realistisk arkæologisk arbejdsuge i 2018 med køligt og vådt vejr – og vekslende mængder af fund både de dage eleverne var på udgravning i Uvelse, og da de gik med detektor. Detektordagen blev igen afholdt i samarbejde med Hørsholm Arkæologiske Forening, som stillede op med foredrag og detektorer, så alle kunne prøve ude i felten. Det var langt fra alle, som efter praktikugen stadig ønskede at blive arkæologer, og så er det jo godt, at man har fået mulighed for at afprøve sit jobønske.

Ti håbefulde arkæologspirer på udgravning i Uvelse som en del af forløbet *Erhvervspraktik som arkæolog*.

Anden undervisning

Museet gennemførte et kursusforløb i arkæologi inden for museets rammer i samarbejde med AOF. De ca. 20 tilmeldte deltagere fik en grundig indføring i oldtiden og middelalderen over fire aftener i foråret. Forløbet blev afsluttet med en bustur rundt om Arresøen for at se på fortidsminder og landskaber med fund fra de forskellige perioder.

Igen i 2018 har museet gennemført undervisning af studerende fra Københavns universitet, Forhistorisk arkæologi:

- Dagskursus omhandlende praktisk opmåling med GPS i felten, behandling af data og anvendelse af data i programmet MapInfo.
- Omvisning og introduktion til museets formidlingsindsats ifm. "Historier om Nordsjælland."
- Undervisning i arbejdet som inspektør på et lokalmuseum.
- Undervisning på 4. semester på Københavns Universitet om vådbund og sakrale deponeringer.

Hjemmeside og sociale medier

Hjemmesiden havde i 2018 ca. 31.500 brugere og omkring 42.000 besøg. De mest besøgte dele af hjemmesiden er praktisk information om åbningstider, udstillinger og kontakt til medarbejdere, samt kalender med museets arrangementer.

Museets Facebook side havde ved udgangen af året 1226 likes og 1277 følgere. Opslag på siden var primært om arrangementer. Det mest succesfulde opslag var om nye frivillige til julemarked på Hillerød Bymuseum. Opslaget nåede ud til 7282 brugere.

Museets Facebookside for Nakkehoved Fyr opdateres med mindre hyppighed og har omkring 430 følgere/likes. Det samme gælder siden for Æbelholt Kloster, der har omkring 250 følgere/likes.

Publikationer

Museum Nordsjællands årbog 2018

Museet udgav i november 4. årgang af årbogen "Alle tiders Nordsjælland". Årets udgave når op på 183 sider med 14 artikler, og der er som sædvanlig tale om en broget buket nordsjællandsk kulturhistorie. Kronologisk bevæger artiklerne sig fra oldtiden frem til i dag, og geografisk kommer de rundt i alle de ni kommuner, der udgør museets arbejdsområde.

Fredensborgs Havne

I 2018 stod Museum Nordsjælland for redaktionen af et hæfte om Fredensborgs havne, som var gratis for Fredensborgs borgere og andre interesserede. Hæftet blev til i et samarbejde mellem en række kulturhistoriske institutioner i Fredensborg: Fredensborg Arkiverne, Nivaagaard Teglværks Ringovn, Fredensborg-Humblebæk Lokalhistoriske Forening og Museum Nordsjælland. Samarbejdet blev

Sletten Havn pryder forsiden af hæftet om havnene i Fredensborg Kommune. Foto: Phillip Nørgaard.

igangsat i 2016 på Museum Nordsjællands initiativ som et led i Fredensborg Kommunes kulturstrategi og ud fra et ønske om at forene de lokalhistoriske kræfter omkring formidling.

Omdrejningspunktet for hæftet er de mange havne i Fredensborg Kommune, der gennem tiden er anlagt ved kyststrækningerne ved Øresund og Esrum Sø: Galejhavnen og Nivaagaard Teglværks Havn, Nivå Havn, Humlebæk Havn, Sletten Havn, Sørup Havn og Fredensborg Havn. Ønsket var at fortælle historierne om, hvordan indbyggerne gennem flere generationer har brugt havet til fiskeri og transport, og hvordan kronen fra midten af 1700-tallet tog initiativ til etableringen af krigshavne ved Nivå og Humlebæk. I fem artikler følger vi havnenes udvikling fra deres anlæggelse til i dag, hvor de primært bliver brugt til lystsejlad.

Museum Nordsjælland stod for redaktionen, Fredensborg Arkiverne fandt fotos frem af gemmerne, mens forfatterne fra de øvrige kulturhistoriske institutioner leverede artikler og supplerende billeder. Fredensborg Kommunes kulturudvalg gjorde det økonomisk muligt at realisere idéen med at udgive hæftet. Oplaget var på 3000 eksemplarer, som blev revet væk.